

Subject Area
History

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 105
PP: 4255-4271

Arrival
29 October 2022
Published

31 December 2022
Article ID Number
66681

Article Serial Number
18

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2922/8/sssj.66681>

How to Cite This Article
Erbulut, Ö. & Ünişen, Y. (2022). "1950 Yılı Eskişehir Sel Felaketinin Türk Basını ve Türk Siyasetine Yansımaları" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:8, Issue:105; pp:4255-4271



Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1950 Yılı Eskişehir Sel Felaketinin Türk Basını ve Türk Siyasetine Yansımaları

Reflections of 1950 Eskişehir Flood Disaster on Turkish Press and Turkish Politics

Özgür Erbulut¹  Yakup Ünişen² 

¹ Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Adıyaman, Türkiye

² Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Adıyaman, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada Mart 1950 tarihinde Eskişehir’de meydana gelen sel felaketi sonrası yaşananların basına yansımaları ele alınmıştır. Sel felaketinin 1950 seçimleri öncesine rastlaması dönemin basınında çokça yer almasına neden olmuştur. Muhalefetten yana olan gazeteler felaketin tüm sorumluluğunun hükümete ait olduğunu ve sel felaketi sonrası vatandaşların mağdur edildiğini iddia ederken hükümet yanlısı gazeteler bunun bir afet olduğunu, sel felaketi öncesinde ve sonrasında hükümetin elinden geleni yaptığını savunmuşlardır.

Çalışmamızda muhalefete yakın olduğu açıkça bilinen Zafer ve Kudret adlı gazeteler ile aynı şekilde iktidara yakın olduğu bilinen Ulus gazetesi incelenmiş ve bu gazetelerin Eskişehir sel felaketini okuyucularına nasıl aktardıkları ele alınmıştır. Bu gazeteler dışında hükümet ve muhalefete eşit mesafede duran gazetelerdeki makalelere de yer verilerek olayın tarafsız gözler nezdinde nasıl değerlendirildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Eskişehir sel felaketi gazeteler dışında meclisinde gündeminde tartışılmıştır. Özellikle Demokrat Parti Eskişehir milletvekilleri sel olayında hükümeti sorumlu tutarak hükümetin Eskişehir başta olmak üzere ülke genelinde takip ettiği su politikasını eleştirmişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri ve bakanlar ise Eskişehir’de yaşanan olayın bir doğal afet olduğunu bunun siyaset konusu dışında tutulması gerektiğini savunarak Demokrat Partilileri halkın kötü durumundan faydalanmaya çalışmakla suçlamışlardır.

Çalışma sonunda, Eskişehir’de yaşanan sel felaketi üzerinden Türk basınının kamuoyu üzerinde etkisini arttırdığı yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olma özelliğini kazanmaya başladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir Sel Felaketi, Zafer, Ulus, Kudret, Türk Basını

ABSTRACT

In this study, the reflections of what happened after the flood disaster in Eskişehir in March 1950 to media were discussed. The flood disaster coincided just before the 1950 elections caused the occupied an important place in the press. While the opposition newspapers claimed that the whole responsibility of the disaster belongs to the government and that the citizens were victimized after the flood, the pro-government newspapers argued that it was a disaster and the government did its best before and after the flood.

In our study, the newspapers Zafer and Kudret, which are clearly known to be close to the opposition, and the Ulus newspaper, which are known to be close to the government, are examined and how these newspapers convey the flood disaster in Eskişehir to their readers. Apart from these newspapers, it was also tried to reveal how the event was evaluated by impartial eyes by including articles in newspapers that were equidistant from the government and the opposition.

Eskişehir flood disaster was discussed in the agenda of the assembly apart from the newspapers. Especially the Democrat Party Eskişehir deputies blamed the government for the flood and criticized the government's water policy throughout the country, especially in Eskişehir. Republican People's Party deputies and ministers argued that the incident in Eskişehir was a natural disaster and should be kept out of politics, and accused the Democrat Party members of trying to take advantage of the bad situation of the people.

At the end of the study, it was seen that the Turkish press increased its influence on the public through the flood disaster in Eskişehir, and accordingly, it started to gain the feature of being the fourth power after the legislature, the executive and the judiciary.

Keywords: Eskişehir Flood Disaster, Zafer, Ulus, Kudret, Turkish Press

1. GİRİŞ

Basın kelimesi “Matbaada bir kağıda basılmış yazılı metin” anlamına gelmektedir. Ancak günümüzde basın denince akla ilk önce gazete yayıncılığı gelmektedir. Osmanlı Dönemi’nde basın sözcüğü yerine “Matbuat” sözcüğü kullanılmaktaydı¹. Osmanlı’da matbuat hayatına giren ilk gazete 1828 yılında Mısır’da çıkarılan “Vekâ-yi-i Mısriyye” olup hem Arapça hem de Türkçe olarak yayımlanmaya başlamıştır. Bu gazeteyi 1831 yılında ilk resmi gazete olan “Takvim-i Vekâyi” takip etmiş olup devam eden süreçte sonra birçok yerli ve yabancı gazete Osmanlı Devleti’nde yayınlanmaya başlamıştır. Kurtuluş Savaşı’nın başlamasıyla birlikte basının halk üzerindeki etkisinin bilinmesi ile Milli mücadele yanlısı propaganda yapmak amacıyla Ankara’da “Hâkimiyet-i Milliye” gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı sonrası birçok gazete yayın hayatına başlamıştır.

¹ Süleyman Kocabaş, *Basının Hükümetler Yıkma ve Kurmada Sendromları ve Türkiye’de Demokrasi Buhranı 4*, Yeni Zamanlar, İstanbul 2016, s. 13.

Demokratik ülkelerde kuvvetler ayrımı ile ülke yönetilmekte ve bu kuvvetler yasama, yürütme ve yargı olup bunlara dördüncü kuvvet olarak basın eklenmiştir. Basın, doğru haber vererek halkı doğru yönlendiren bir araç olabilir². Basının özgür olması durumunda doğru haberler halka ulaşır, bunun aksi olduğu durumlarda halk doğrulardan mahrum kalır. Bu sebeple diğer üç kuvvette olduğu gibi basında bağımsız olmalıdır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte demokratik yaşama geçiş için Atatürk Dönemi'nde çeşitli denemeler yapılmış, ancak bu onun hayatta olduğu dönemde mümkün olmamıştır. Atatürk'ün ölümünden sonra II. Dünya Savaşı çıkmış, birçok Avrupa ülkesi zaten savaş öncesi tek parti ya da tek adam rejimlerinin kontrolüne geçmişti ki bu durum savaş sırasında da devam etmiştir. Aynı siyasal atmosfer Türkiye içinde geçerli olmuş, iktidar tamamen Cumhuriyet Halk Partisi'nin denetimi ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün başkanlığında yürütülmüştür. Savaşın sona ermesiyle Avrupalı devletlerde başlayan çok partili yaşama geçiş ve demokratikleşme sürecine Türkiye'de kayıtsız kalmamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi içinde başlayan muhalif gruplaşmalar partiden ayrılarak yeni partilerin kurulmasıyla devam etmiştir.

Parti içerisindeki ayrışmalar basına da yansımaya başlamış, tek parti dönemindeki tek sesli basın çok sesli hale gelmeye başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılarak kurulan Demokrat Parti ve Millet Partisi kendilerine ait gazeteler kurmaya başlamışlardır. Böylece mecliste partiler tarafından denetlenen iktidar, gazetelerde yayınlanan makale ve haberlerle de denetlenmeye başlamıştır. Her ne kadar kurulan gazetelerin partilerle organik bağları olsa da Türk basınının dördüncü kuvvet olmasının tohumları atılmaya başlamıştır.

Ülkede olan tüm olaylar iktidarın aleyhine değerlendirilmeye başlanmış, iktidar yanlısı gazetelerle muhalefet taraftarı gazeteler arasında olaylar ve konular üzerinde çeşitli tartışmalar yaşanmaya başlamıştır. Özellikle iktidar aleyhinde yayın yapan gazeteler, seçimlerin yaklaştığı 1950'li yıllarda muhalefetin dozunu artırmış, tüm olaylarda iktidarı sorumlu tutarken yaşanan olumsuz olayları uzun süre gündemde tutmaya başlamışlardır. Bu olaylardan biri de 5 Mart 1950 yılında Eskişehir'de meydana gelen sel felaketi olmuştur.

2. ESKİŞEHİR SEL FELAKETİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE YANSIMALARI

Osmanlı Dönemi arşiv belgelerinde sel baskını yerine "seylâb, tuğyan ve feyezan" kelimeleri kullanılmış olup cumhuriyetin ilk yıllarında "seylâb" kelimesi kullanılmaya devam etmiştir³. Seller oluşumu ve etki alanını artıran bazı etkenler vardır. Bunlar: iklim, jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, bitki örtüsü ve insandır⁴. Eskişehir sel felaketinde de bu unsurları özellikle de insan unsurunun etkisini görmekteyiz.

Eskişehir'de sel felaketleri çok eski dönemlere uzanmaktadır. Bununla birlikte arşiv kayıtlarında 1907 yılında büyük bir sel felaketinin yaşandığından söz edilmiştir. Bu sel felaketi sonrası selden zarar gören halkın ihtiyaçlarının giderilmesi için Ziraat Bankası tarafından selzedelere 1400 lira verilmesine karar verilmiştir⁵. 1914 yılında yine bir sel felaketi meydana gelmiş, Porsuk Deresi taşmış ve selde birçok hayvan telef olurken bir çoban sel sularına kapılmış, arpa ekili alan sular altında kalmıştır⁶. Cumhuriyetin ilanı sonrası Eskişehir'de sel felaketleri yaşanmaya devam etmiştir. 9 Haziran 1933 tarihinde 15 dakika süren ceviz büyüklüğünde dolu yağışı sonrası sel baskını olmuş ve çok fazla hasar meydana gelmiştir. Selle birlikte Porsuk Çayı taşmış ve Biçer istasyonu yakınındaki demir yolu köprüsü su altında kalırken o sırada geçen tren raydan çıkmıştır⁷. 1941 yılında Eskişehir valisi tarafından gönderilen telgrafta Eskişehir'in merkez ve mıntikasından geçen Porsuk Nehri'nin taşıdığından söz edilerek su kenarında bulunan evler boşaltılarak nehir kıyısında bulunan köylerin lüzumu halinde tahliye edilmesi için jandarma görevlendirildiği, nehir boyunca bir hayli arazi sular altında kalırken can kaybı yaşanmadığı Ankara'ya bildirilmiştir⁸. 1943 yılına gelindiğinde taşkınları engellemek amacıyla Porsuk nehri üzerine bir baraj

² Kocabaş, *Basının Hükümetler Yıkma ve Kurmada Sendromları*, s. 14-15.

³ Ali Rıza Gönüllü, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Meydana Gelen Sel Baskınları (1857-1913)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (2010), s. 353.

⁴ İklimin etkisi özellikle bahar aylarındaki ani sıcaklık yükselişine bağlı olarak karların erimesi ve buna yağmurların da katılması ile ani sel baskınlarının oluşması neden olurken Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler ise sel bölgesinin kayaçlarının geçirimsiz olup olmaması; eğim, yükselti, dağların uzanışı ve yamaç eğimi gibi birçok unsurun etkili olması, bitki örtüsünün etkisi ise bitkilerin yoğun olduğu yerlerde sel suları yavaşlar ve suların toprağa sızması artarken bitki örtüsünün fakir olduğu yerlerde bunun mümkün olmaması felaketin şiddetini ve alanını genişletirken, insanların çeşitli faaliyetleri sellerin oluşumunda etkili olabileceği gibi sel bölgelerinin yerleşime açılması afetlere yol açabilmektedir. Esin Özcan, "Sel Olayı ve Türkiye", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 1, (2006), s. 38-40.

⁵ BOA, BEO. 3037/227744 (5 Rebiülevvel 1325/18 Nisan 1907); Özlem Kılınççeker, Selahattin Gök, "Kızılay Arşiv Belgelerinde Türk Ordusuna Bazı Anadolu İllerinden Yapılan 'Kışlık Giysi Yardımları (1940-1943)", *Güneyde Bir Tarih Sevdalısı: Dr. Süleyman Hatipoğlu Armağanı*, Editörler: Doç. Dr. Mikail Kolutek & Dr. Öğr. Üyesi Tekin İdem, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022, s. 302.

⁶ BOA, DH.EUM.MTK. 41/21 (3 Ramazan 1332/26 Temmuz 1914)

⁷ Bu kaza sırasında bir kişi ölmüş, bir kişi kaybolmuş, on iki kişi de yaralanmıştır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-10-0-0/ Muamelât Genel Müdürlüğü, Kutu: 117, Gömlek: 820, Sıra: 9, Dosya Ek: 99A, s.2-3.

⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-10-0-0/ Muamelât Genel Müdürlüğü, Kutu: 118, Gömlek: 833, Sıra: 16, Dosya Ek: 99A; 5 Şubat tarihindeki Porsuk suyu taşıdığına, 6 tane kerpiç ev tamamen, 8 tanesi de kısmen yıkılmıştır. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-10-0-0/ Muamelât Genel Müdürlüğü, Kutu: 118, Gömlek: 834, Sıra: 1, Dosya Ek: 99A; Özlem Kılınççeker, Selahattin Gök, "Doğu Ve Güneydoğu Anadolu İllerinden Türk Ordusuna Yapılan Yardımlarda Türk Kızılayı'nın Rolü (1940-1943)", *Mecmua*, (11), 2021, s. 276.

yapılmasına karar verilmiş olup⁹ bu baraj 1948 yılında tamamlanmıştır. 22 Mart 1949 tarihine gelindiğinde Eskişehir’de yeni bir sel felaketi daha meydana gelmiş, Porsuk Çayı taşıdığı için Porsuk Barajı’nda gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir¹⁰.

Eskişehir Sel Felaketi, seçimlerin yaklaşması nedeniyle hem muhalif basın tarafından gündemde tutulurken hem de muhalif partiler tarafından meclisin gündemine taşınmış, kamuoyu önünde tartışılmıştır. Bu tartışmalar sebebiyle kimi zaman mecliste sert münakaşalar meydana gelmiştir. Mecliste yaşananlara bakacak olursak 5 Mart 1950 tarihinde yaşanan sel felaketi hakkında Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan, milletvekillerine bilgi vermiştir. Havaların birdenbire ısınması ve yağmurların da buna eklenmesi ile dağlardaki karlar erimiş, Porsuk Çayı, Kargın ve Sarısu dereleri taşarak afete neden olduğunu, özellikle Sarısu, İstasyon Mahallesi’ndeki birçok yeri taşkınların istila ettiğini, kerpiçten yapılan birçok evin dağılarak yıkıldığını söylemiştir.

Bakan ayrıca ilk tespitlere göre 2524 ev yıkılırken 18128 vatandaş açıkta kaldığını, Rasat istasyonundan alınan bilgilerle sel bölgesinde yaşayan vatandaşlar uyarılırken gerekli tedbirler alındığını bu şekilde olası can kaybının önüne geçildiğini, yalnızca 4 kişinin vefat ettiğini açıklamıştır. Tedbir amaçlı 1200 ev daha boşaltılırken burada yaşayan 28000 kişi başka yerlere yerleştirilmiş; vilayet birlikleri, Devlet Demiryolları, Şeker Şirketi ve ilde bulunan diğer kurumlar iş birliği yaparak sular altında kalan vatandaşları 500’e yakın vagona, bütün okullara, camilere, halk odalarına ve halk evlerine yerleştirmiş, Ankara, İstanbul ve çevre illerden Eskişehir’e iase gönderilirken halka sıcak yemek verilmeye başlamıştır, demiştir.

Sonra sözlerine “*Bazı gazetelerden; felâket görmüş vatandaşların kendi mukadderatları ile baş başa bırakıldıkları ve aç, susuz bekleştikleri yolunda görülen yayınlar hakikate uygun değildir. Felâket görmüş vatandaşların ıstırapları bir politika mevzuu yapılarak istismar edilmesi cidden esef edilecek bir şeydir*” şeklinde devam etmiş, salgın hastalıklar için gerekli tedbirler alınmış ve sağlık bakanı bugün Eskişehir’e giderek durumun normalleşmeye başladığını bildirdiğini söylemiştir¹¹.

Demokrat Parti Eskişehir Milletvekilleri Abidin Potuoğlu, Kemal Zeytinoğlu ve Hasan Polatkan, Eskişehir felaketi için sözlü soru sormuşlar ve sorunun başbakan tarafından cevaplanmasını istemişlerdir. Sorular şunlardır¹²:

1. Felaketin nedenleri nelerdir?
2. Eskişehir bölgesinde hemen hemen her yıl sel felaketi maruz kalmakta ve bölge büyük zararlara uğramaktadır. Bu zararları engellemek için esaslı tedbirler ve Porsuk Havzasının ıslahı için hükümet ne düşünmektedir?
3. Yıkılan ve içerisinde oturulmayacak kadar harap olan evlerin sayısı ne kadardır?
4. Felaketzedelere bugüne kadar ne gibi yardımlar yapılmıştır?
5. Hükümet, maddi durumu iyi olmayan, evsiz kalan felaketzedeler için ev yardımı ne kadar düşünmektedir? Bu yardım ne zaman ne şekilde ve hangi kaynaklardan yapılabilecektir?

Demokrat Parti’nin Eskişehir milletvekilleri sorularının başbakan tarafından cevaplandırılmasını istemelerine karşın Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan ancak diğer milletvekillerinin verdiği soruların mahiyeti de aynı olduğu için ben cevaplayacağım dedikten sonra Denizli Milletvekili Hulusi Oral ve Kocaeli Milletvekili Sedat Pek’in de sözlü sorularını cevaplayacağını söylemiştir.

⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-18-1-2/ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1928-), Kutu: 100, Gömlek: 111, Sıra: 8, Dosya Ek: 164-57.

¹⁰ Bayındırlık Bakanlığının gerekli tedbirleri alması ile beraber barajın ve kanalların kapatılması istenmiştir. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 490-1-0-0/ Cumhuriyet Halk Partisi, Kutu: 1583, Gömlek: 456, Sıra: 1, Dosya Ek: 13. Büro, s. 1-2; 17 Ağustos 1949 Eskişehir’de Porsuk Çayı üzerinde Gökçeşik mevkiinde yapılan barajdan dolayı su altında kalacak yerlerin kamulaştırılmasına karar verilmiştir. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-18-1-2/ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1928-), Kutu: 120, Gömlek: 72, Sıra: 4, Dosya Ek: 18-9. Yine aynı yıl Porsuk Çayı’nın kaynağından itibaren eski ve yeni yatağının Sakarya Nehri’ne kadar uzanan bölgesinin her iki kıyısından iki yüzer metrelik kısmının, Sarısu’yun kaynağından itibaren eski ve ıslah yatağının Porsuk Çayına kadar her iki kıyısından yüzer metrelik kısmının ve Seydi suyunun kaynağından itibaren eski ve ıslah yatağının Sakarya ulaştığı yere kadar her iki kıyından itibaren yüzer metrelik kısmının sularının taşması ile sular altında kalacağı tespit ve ilan edilmiştir. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-18-1-2/ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1928-), Kutu: 120, Gömlek: 72, Sıra: 9, Dosya Ek: 76-325.

¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Altmış Birinci Birleşim, 08.03.1950, s. 221-222; Ayrıca Kemal Zeytinoğlu Meclise selde zarar görenler için bir kanun teklifi vermiştir. Zeytinoğlu’nun kanun teklifi selde zarar görmüş olan ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi ve onlara birer mesken verilmesini içermektedir. Bu kanun Bayındırlık ve Bütçe Komisyonuna havale edilmiş, ancak Meclis yenileme kararı vermesine az bir süre kalmış olması ve ayrıca inşaat mevsimine girilmiş bulunmasından dolayı kanun teklifinin Karma Komisyonunda görüşülmesine karar verilmiştir. Meclis başkanı Bayındırlık ve Bütçe Komisyonunun çok yoğun olduğu için bunun mümkün olmadığını söylemesi üzerine mecliste geçici komisyon sesleri yükselmiş ve bu sebeple kanun teklifi geçici komisyona havale edilmiştir. Zeytinoğlu da kabul etmiştir. Böylece teklif geçici komisyona havale edilmiştir. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Altmış Dördüncü Birleşim, 14.03.1950, s. 367.

¹² Denizli Milletvekili Hulusi Oral ve Kocaeli Milletvekili Sedat Pek de Eskişehir sel felaketi hakkında bayındırlık bakanının cevaplaması için sözlü sorular sormuşlardır. Soruları şunlardır: 1. Yıkılan evler ve fabrikaların adedi ve tahmini zararı miktarı 2. Açıkta kalan kişi ne kadardır. 3. Taşkın meydana gelmesiyle beraber ne gibi tedbirlerin alındığı 4. Su taşkınının sebepleri 5. Taşkın zarar vermemesi için alınan tedbirler ve ne düşünüldüğü TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950, s. 686-687.

Sel felaketine Porsuk Çayı neden olurken Kargın ve Sarısu dereleri taşkın bölgesini genişlettiğini, Porsuk Barajı yapımından sonra taşkınlar önlenmiş olmasına rağmen baraj sonrası Porsuk'un yatağı düzenlenmediği için Kargın ve Sarısu'nun taşacağına bilindiğini, ancak havaların ani bir şekilde yumuşaması neticesinde karların hızla erimesi ve şiddetli yağmurların etkili olması nedeniyle Kargı ve Sarısu'nun taşıyacağından çok fazla su gelmesinin taşkına neden olduğu, eğer bu suyun bir kısmı Porsuk Çayı'na geçmemiş olsaydı büyük bir felaket meydana gelebilirdi demiştir¹³.

Eskişehir bölgesinde bulunan Porsuk, Sarısu ve Kargı için hükümetin esaslı tedbirler aldığı, bu tedbirlerin çeşitli ölçümler doğrultusunda yapıldığı, ancak 40-50 yılda bir aşırı yağışlar bu ölçümlerin üzerine çıktığı, gelişmiş ülkelerde bile genel ortalamalar yapıp projeler oluşturulduğu, 40-50 yılda olacak bir sel için büyük yatırımlar yapmanın maddi külfete yol açacağını söyledikten sonra Eskişehir sel felaketinin maddi bakımından büyük zarara yol açmasının temel nedeninin kerpiçten inşa edilen evler olduğunu taş ya da tuğladan yapılan evlerde bir hasar görülmediğini dile getirmiştir¹⁴.

Bakan açıklamalarına devam ederek Porsuk Çayı'nın taşkınlarını engellemek için İncesu mevkiine bir baraj yapılması sayesinde taşkın bir felakete dönüşmesinin önüne geçileceğini, Porsuk üzerindeki baraj inşaatının bitmesinin ardından başta Sarısu olmak üzere diğer derelerin de ıslah edileceği, bu iş için gerekli paranın Marshall yardımlarından sağlandığı ve 20 Şubat 1950 tarihinde de bu işin ihalesinin mümkün olduğunu söylemiştir. Soruların bir kısmına cevap verdikten sonra bazı gazetelerde kendisinden önceki bayındırlık bakanı olan Nihat Erim'e DP Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu'nun sormuş olduğu sorunun cevabının demagoji konusu olduğundan bahsettikten sonra Kemal Zeytinoğlu tarafından o dönemim Bayındırlık Bakanı Nihat Erim'e sorulan soruları mecliste okumuştur. Zeytinoğlu'nun "Eskişehir ve köyleri için hayati bir kıymet ve ehemmiyeti haiz olan Porsuk Barajı inşaatının tamamlanmasına az bir zaman kaldığı halde işin birdenbire durdurulması sebebi, baraj inşaatının mevsim sonuna kadar ikmalî kabil olup olmayacağı ve barajın ayrılmaz bir cüz'ü olan sulama kanalları inşaatına ne zaman başlanacağı" sorularına karşı Nihat Erim'in vermiş olduğu cevabı şu sözlerle meclise sunmuştur: "Sayın Selefim 15 Haziran 1948 de verdiği cevapta barajın tamamlanmasındaki büyük faydayı belirtmek maksadıyla sel zamanında sular altında kalan gayet geniş bir sahanın bu barajın ikmalinde tuğyandan kurtulacağını ifade etmiştir. Ancak yine bu konuşmasında yatağın temizlenmesi işinin derhal ele alınacağını beyan etmiş olmakla baraj ve yatak ıslahının bir küll teşkil ettiğini ve taşkınların ancak bundan sonra önlenebileceğini belirtmiş bulunmaktadır"¹⁵ demiş ve Nihat Erim'in barajın yapılmasını hızlandırarak Eskişehir'e en büyük hizmeti yapmıştır diyerek konuşmasına sürdürmüştür, "Demokrat Parti Sayın Başkanının, su baskını dolayısıyla Eskişehir'de yaptıkları konuşmada su politikasındaki tutulan yol tenkit edilmekte ve bilhassa su politikası diye işe başlandığı andan itibaren yüz milyonlarca lira harcandığı, fakat bunların şuraya buraya avuç avuç dağıtıldığı için birçoklarından netice alınamadığı belirtilmekte ve Eskişehir'de başlanmış olan iş, zamanında iyi düşünülmüş bir plâna bağlanmış olsaydı bugün böyle bir felâkete maruz kalmazdık diye ilâve edilmektedir. Bayındırlık işlerinin mesuliyetini üzerine almış bir arkadaşınız sıfatıyla, Sayın Bayar'ın Başbakan buldukları sırada su işlerinde tutulan yolu gözden geçirerek bundan sonraki çalışmalarımızda bizi aydınlatacak bir ışık aradım ve bu suretle de faydalanmak istedim. Tetkiklerimin neticesinde Sayın Celâl Bayar'ın Hükümet Başkanlığı sırasında yurdun muhtelif bölgelerindeki su havzalarında 16 su mevzuunun taahhüde bağlandığını ve bu suretle bütçenin verdiği imkânların şuraya buraya dağıtıldığını ve her birinin hedef tutulan maksatların birer safhasından ibaret olduklarını gördüm". Bakanın bu sözleri üzerine Abidin Potuoğlu, şefin emriyle yapmıştır demiştir. Bunun üzerine bakan sözlerinde bir tenkit düşüncesi olmadığını söylemiştir. Hasan Polatkan'da "Siz her şeyi söyleyin sonra da tenkit yoktur deyin" demiştir. Bakan "Tekrar ediyorum, bu sözlerimde herhangi bir tenkit düşüncesi yoktur. Memleketin mahdut olan imkânlarıyla bu safhadaki hudutsuz ihtiyaçların hepsinin tam olarak kısa zamanda karşılanamayacağını veya bütün gayretleri bir bölgeye hasrederek yurdun diğer bölgelerinin ihmal edilemeyeceğini takdir edenlerdenim" diyerek diğer sorulara cevap vermiştir¹⁶.

Bayındırlık bakanının konuşması sona erdikten sonra Kemal Zeytinoğlu'nun "Muhterem arkadaşlar, bendeniz intihap bölgemde vuku bulan su taşkını faciasından sonra Yüksek Meclise sunduğum önergemle yurdun muhtelif bölgelerinde de zaman zaman meydana gelen büyük feyzan ve tuğyan hâdiselerini artık Hükümetin esaslı bir şekilde ele alıp almayacağını ve bu mevzudaki teknik görüşlerini anlamak istemiş ve sırf bu gayret ve endişe ile sorumu vermiştim. Fakat maatteessüf Bayındırlık Bakanı bir Bayındırlık Bakanına yaraşmayan ve teknik vasfı taşımayan beyanatıyla bir demagoji ve safsataya kaçmak suretiyle işi maalesef..." demesi üzerine sözleri gürültüyle kesilmiş ve sonrasında bakana söylediği sözü geri alması istenmiştir. Zeytinoğlu sözünü geri almayacağını

¹³ TBMM Tutanak Dergisi, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950, s. 686-687.

¹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950, s. 688.

¹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950, s. 689.

¹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950, s. 690.

söylemesi üzerine mecliste tansiyon daha yükselmiş ve kendisine bir celse müzakerelere katılmama cezası verilmiştir¹⁷.

Mecliste Eskişehir Sel felaketi tartışmaları devam etmiştir. 23 Mart tarihinde Kemal Zeytinoğlu, felaketin sonrasında Türk milletinin ellerindeki tüm imkanlarla yardıma koştuğunu, yardım için Türk milletine, Eskişehir valisine, askeri birliklere, Devlet Demiryollarına, emniyet güçlerine ve belediye teşkilatına teşekkürü borç bilirim dedikten sonra Eskişehir’de çocukluğundan beri böyle sel baskınlarıyla karşılaştığını, böyle felaketler sadece Eskişehir’de değil yurdun çeşitli yerlerinde gerçekleşmekte olduğunu, bu bölgelerde yaşayan halkın emniyetsiz ve huzursuzluk içinde yaşamak zorunda kalmıştır, demiştir. Zeytinoğlu sözlerine şöyle devam etmiştir. “*Meseleleri artık Büyük Meclis huzurunda bütün açıklığı ve çıplaklığı ile görüşerek bu facialara bir son vermek zamanı gelmiştir. Çünkü tabiat hâdiseleri, afetler, katastrofal haller diye vasıflandırdığımız bu vakaları meçhulât içerisinde gayrimuayyen kuvvetlerin ve rejimlerin saiki ile vuku bulmuş, önlenmesi gayrimümkün hâdiseler olarak mütalâa etmeye imkân yoktur. Yani bugünkü fennin aciz göstereceği hâdiseler değildir. Bilhassa Eskişehir faciası birtakım ihmallerin, basiretsiz ve vukufsuz icraatın eseridir. Kanaatimce facia kurbanı vatandaşlar birer seylâpze, birer felâketzede olmaktan daha ziyade birer ihmaldededirler. Evet, onlar derece derece belediyenin, sıtma mücadelesinin ve nihayet hükümetlerin ihmalleri sonunda zedelenmiş vatandaşlardır. Bunlar sırasıyla belediyenin, sıtma mücadelesinin ve Hükümetin, birbirlerinden bihaber olarak münferit ve bilgisiz çalışmaları yüzünden bu felâket meydana gelmiştir. Sürekli, plânlı ve nâzım bir programın takip edilmeyişi ve yurdun Bayındırlık işlerinde Hükümetin uhdesine düşen vazifeyi ve rolü ifada liyakat gösteremeyişi hâdisenin belki de yegâne sebebidir. Bendeniz şu kanaattem ki, hükümetlerin yurdun muhtelif bölgelerinde vuku bulan hâdiseler karşısında derhal birtakım eleman, etüt, rasat ve tahsisat mazeretleriyle vatandaşa hesap vermekten kaçınmasını iktidarı ve idareyi üzerine alan bir parti için izharı aciz demek olmaktan ileriye geçememektedir. Bu memleketin işlerini esaslı bir şekilde ele almak programlı ve nizamlı bir surette biran evvel halletmek durumundayız”* dedikten sonra 22 Mart tarihindeki demagoji tartışmasını tekrar açmak isteyince mecliste gerilim tırmanmış ve meclis başkanı oturumu sona erdirmiştir¹⁸.

Görüldüğü üzere Meclisteki tartışmalar da özellikle Demokrat Parti Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu’nun, hükümeti, önceki yıllarda Porsuk Barajı ile ona su taşıyan nehir ve ırmakların ıslahını eksik yapmakla suçlaması, hükümet yetkililerinin de ona cevap vermesiyle geçmiş ve Meclis’te bu konudan dolayı zaman zaman tansiyon yükselmiştir. Meclis’teki tartışmalar basına da yansımış, muhalif gazeteler ve hükümet yanlısı gazeteler arasında daha da şiddetlenerek devam etmiştir.

3. BASINDA ESKİŞEHİR SEL FELAKETİ

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte Türkiye’de demokratik hareketler canlanmaya başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi’nin içerisindeki tutucu kesimin zayıflamasıyla çok partili yaşama geçiş hız kazanmıştır. Uzun yıllar iktidarda kalan CHP çok fazla yıpranmış, 1946-1950 arası aydınlar da CHP’ye karşı olumsuz tutum izlemeye başlamış ve aydınların bu tutumu nedeniyle de hükümet yanlısı gazetelerin satışları düşüş göstermiştir¹⁹. Bu düşüş nedeniyle CHP basındaki propaganda gücünü yavaş yavaş kaybetmiş ve vatandaşların üzerindeki etkisi azalmıştır.

Türk basını, savaş sonrası demokrasi ikliminin tüm dünyada etkili olmaya başlamasıyla daha da hür bir şekilde yayın yapmaya başlamıştır. Özellikle hükümetin yapmış olduğu hata ve eksiklikler gazetelerde çokça yer alırken okuyucu sayıları da artmıştır.

O dönemin gazetelerinin siyasi tutum ve davranışlarına bakacak olursak, Son Posta gazetesi kuruluşundan itibaren Türkiye’deki muhalefet partilerini desteklemiştir. Öncesinde Serbest Cumhuriyet Fırkasını desteklerken Demokrat Parti’nin kurulmasıyla onu desteklemeye başlamıştır²⁰. Yeni Sabah gazetesi kuruluşundan itibaren bir süre tutucu ve milliyetçi bir yayın politikası izlemiş Demokrat Parti’nin kurulmasından sonra gazetede partiyi destekleyen yazılar kaleme alınmıştır²¹.

¹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950, s. 692.

¹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Yetmiş Birinci Birleşim, 23.03.1950, s. 782-783.

¹⁹ Hıfzı Topuz, Türk Basın Tarihi II. Mahmut’tan Holdinglere Remzi, İstanbul 2003, s. 190; Aydınların Cumhuriyet Halk Partisi’nden uzaklaşarak Demokrat Parti’ye yönelmelerinde birçok etken vardır. Ancak bunlardan en önemlileri DP’nin hiç denemiş olması, sürekli demokrasi ve özgürlük vadeden söylemleri etkili olmuştur. Bu söylemler sayesinde basın başta olma üzere aydınlar DP’nin etrafında toplanırken Cumhuriyet Halk Partisi gün ve gün halkın ve aydınların desteğini kaybetmekteydi. Onur Çelebi, “Türkiye’de Demokrasinin Sancılı Doğumu: 1946 Seçimleri”, Cilt: 10, Sayı: 1, (2015), s. 255.

²⁰ Son Posta gazetesi, 1930-1960 yıllarında İstanbul’da yayımlanmıştır. Erdoğan Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, İsim Yayınları, Ankara 2011, s. s. 192; Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 190.

²¹ Yeni Sabah gazetesi 1938 yılında İstanbul’da yayın hayatına başlamıştır. 1950-1960 arası Demokrat Parti iktidarını zaman zaman desteklerken kimi zaman da eleştirmiştir. Gazete 30 Haziran 1964’te kapanmıştır. Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 235.

Ulus gazetesi hükümetin yayın organıdır. Gazete, Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarından itibaren Ankara'da yayın hayatına başlayan Hakimiyet-i Milliye ismiyle çıkarılmaya başlamıştır. 1934 yılına gelindiğinde Ulus ismini almış ve yayınlanmaya devam etmiştir²². Ulus gazetesi Cumhuriyet Halk Partisi'nden yana yayın yapması ve çoğu aydının Demokrat Parti taraftarı olması sebebiyle gazetenin tirajı düşmüştür²³.

Cumhuriyet gazetesi²⁴ kuruluşundan itibaren muhalefet partilerini desteklemiştir. 1946-1950 yıllarında Demokrat Parti'den taraf olup o yönde makaleler yayınlamıştır²⁵. Akşam gazetesi²⁶ ise tarafsız bir habercilik izlemeye çalışmıştır²⁷.

Zafer gazetesi, Demokrat Parti tarafından Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olan Ulus gazetesi örnek alınarak kurulmuştur. DP'nin ilk gazete denemesi Başkent gazetesi olmuş, onu Kuvvet ve sonrasında Fethi Giray yönetimindeki Kudret gazetesi izlemiştir. Parti içindeki fikir ayrılıkları sonucu Demokrat Parti bölünmüş ve Millet Partisi ortaya çıkmıştır. Kudret gazetesinin yöneticileri Millet Partisi kurucuları olmasından dolayı Kudret gazetesi Millet Partisinin yayın organı haline gelmiş ve Demokrat Parti de kendi yayın organı olan Zafer gazetesini kurmuştur. Gazete 30 Nisan 1946 tarihinde yayın hayatına başlamıştır²⁸.

Kudret gazetesi 12 Ekim 1946 tarihinde Ankara'da yayın hayatına başlamıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi gazete Başkent, Kuvvet ve Kudret isimleriyle anılmış ve Millet Partisi'ni destekleyen yayımlar yapmıştır²⁹.

Eskişehir Sel felaketinin yaşandığı yıllarda basının tutumu bu şekilde olup muhalif gazeteler felaket olayını manşetlere taşıyıp sürekli gündemde tutarak hükümetin bu olaydan sorumlu olduğunu söylüyordu. Hükümet yanlısı gazeteler ise felaketin bir afet olduğunu, hükümetin bunu engellemek için her şeyi yaptığını yazıyorlardı. Şimdi gazetelerin sel felaketine bakışlarını inceleyelim.

3.1. Akşam Gazetesi

Akşam gazetesi sel felaketini “*Sular Mahallelerden Çekilmeye Başladı*” başlığı ile verirken Eskişehir Valisi Ahmet Kınık'la yapılan telefon görüşmesini haberlerine taşımışlardır³⁰. Gazete sel felaketi için yaptığı tüm haberleri resmi makamların verdiği beyanatlar ve rakamlar üzerinden vermeye dikkat etmiştir. Akşam gazetesi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Eskişehir'e geldiği sırada Demokrat Partililerle Cumhuriyet Halk Partiler arasında yaşanan gerilimden üstü kapalı bir şekilde bahsederken gerilime yol açan kişilerin isimlerini gizleyerek iki Demokrat Partili demiştir³¹. Eskişehirli selzedeler için toplanan yardım hakkında birçok kez haber yapmışlardır ki bu haberlerden biri de o dönemin ünlü Piyanisti José Iturbi'nin selzedeler için vereceği konserdir³². Gazete, Celal Bayar'ın sel bölgesine ziyaretini de sade bir şekilde manşetlerine taşıırken Bayar'ın hükümetin selzedeler için yapacağı her türlü yardımı destekleyeceklerini, halkın acılarını ellerinden geldiğince hafifletmeye çalışacakları sözlerine yer vermiştir³³.

3.2. Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesi “*Eskişehir Dün Büyük Sel Felaketine Uğradı*” başlığı ile sel haberini vermiş, Porsuk Barajı'nın büyük bir felaketi önlediğini söyleyerek haberlerine devam etmiştir. Su kenarında yaşayan halkın tahliyesine başlandığı ve suların yükselmesi ile İstiklal ve Kızıltoprak Mahallerinin sular altında kaldığına yer vermiştir³⁴. Gazetenin 10 Mart tarihli *Hem Nalına Hem Mihına* başlıklı köşesinde “*Eskişehir'deki Sel Afeti*” adlı yazıda 1949 yılında Bayındırlık Bakanlığı tarafından yayınlanan dergide bulunan Porsuk hakkındaki rapordan

²² Demokrat Partinin iktidara geçmesiyle birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarının elinden alınmasıyla 1953 yılında kapanmıştır. Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 222-223.

²³ Hıfzı Topuz, 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s. 173.

²⁴ Cumhuriyet gazetesi Atatürk'ün desteği ile 7 Mayıs 1924 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Gazete bir yıl sonra yabancılara Türk devrimini anlatmak, Türkiye'yi tanıtmak için Fransızca da çıkarılmaya başlanmıştır. Demokrasi yanlısı olan gazete ilk muhalefet partisi olan Serbest Cumhuriyet Fırkasını desteklediği gibi Demokrat Parti'nin kuruluşuyla birlikte onu da destekleyen yazılar kaleme almıştır. Ayşe Elif Emre Kaya, “Cumhuriyet Gazetesi'nin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt: 39, Sayı: 1, (2010), s. 76-78.

²⁵ Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 172.

²⁶ Akşam gazetesi, Kazım Şinasi Dersan, Necmettin Sadık Sadak ve Ali Naci Karacan tarafından 20 Eylül 1918 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Daha sonra gazeteye ortak olarak Falih Rıfki Atay katılmıştır. Nuran Kavaklı, *Bir Gazetenin Tarihi: Akşam*, İstanbul 2005, YKY, s. 15-16.

²⁷ Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 172; Gazetenin başında yer alan Kazım Şinasi Dersan, Cumhuriyet Halk Partisi Şehir Meclisi üyesi olmasına rağmen gazete Demokrat Parti ile politik münakaşaların dışında makalelere yer vermeye çalışmıştır. Kavaklı, *Bir Gazetenin Tarihi*, s. 135.

²⁸ Zafer gazetesi 1949-1960 yıllarında yayın hayatına devam etmiştir. Zafer'in kurucusu, başyazarı ve imtiyaz sahibi Mümtaz Faik Fenik'tir. Zafer Gazetesi, s. 1 <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/zafer-gazetesi/?pdf=5547> (ET: 26.10.2022)

²⁹ Kudret gazetesi 1946-1952 yıllarında yayın hayatına devam etmiştir. Fethiye Tekmen, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Demokrat Parti ve Kudret Gazetesi (1946-1952)*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 111.

³⁰ *Akşam*, 6 Mart 1950 Pazartesi, s. 1.

³¹ *Akşam*, 10 Mart 1950 Cuma, s. 2.

³² *Akşam*, 12 Mart 1950 Pazar, s. 1; José Iturbi, Eskişehir'de sel felaketine uğrayanlar için bir konser vermiş ve kendi konserine iki bin lira bilet parası ödemiştir. *Akşam*, 15 Mart 1950 Çarşamba, s. 3.

³³ *Akşam*, 17 Mart 1950 Cuma, s. 2.

³⁴ *Cumhuriyet*, 6 Mart 1950 Pazartesi, s. 1,3.

bahsedilmiştir. Raporunda Porsuk'un ıslahı için 2 milyon 2 yüz 40 bin lira harcandığı ve raporun devamında Porsuk'a birçok derenin su taşıdığı, bu derelerden gelen suyun Porsuk yatağında gelişi güzel yapılmış bentler ve alçak köprülerle Sakarya'ya akıtılmasının mümkün olmadığı, öncelikli olarak Porsuk yatağının üst kısımları için çalışma başlatılması gerektiğinden bahsedilerek bu işin 2 milyona mal olacağı söyleniyor. Bayındırlık Dergisi'nde bu 2 milyona mal olacak projenin ne zaman biteceğine dair bir açıklama olmadığı yazar tarafından dile getirilerek "Şimdilik Eskişehir'i ve memleketin Çukurova gibi su baskınına maruz kısımlarını Allah bu gibi afetlerin tekrüründen korusun, diye tevekkülle beklemekten başka bir şey yok" diyerek yazısına son vermiştir³⁵. Gazetede sel felaketi hakkında bu yazı dışında ne olumlu ne olumsuz başka bir haber yapılmamıştır.

3.3. Kudret Gazetesi

Kudret gazetesi felaketi diğer gazeteler gibi resmi rakamlara dayandırarak Eskişehir'de yaşanan sel felaketi nedeniyle Kızılay'ın Ankara şubesi tarafından bir yardım komisyonu kurulduğunu, para, eşya, giyecek ve yiyecekler toplanarak vagonlarla Eskişehir'e gönderildiği bilgilerini okuyucularıyla paylaşmıştır. Bunun yanında hükümetin bu gibi olaylardan sorumlu olmasına dair iki tane makale gazetede yer almıştır. Bunlardan ilki Turgut Evren'in, "Afet olan Nimet" adlı yazısıdır. Evren, yazısında Halk Partisi yazar ve sözcülerinin bir gün methiye bir gün mersiye yazdıklarını ve bu sebeple bir gün önce söylediklerinden utanmak zorunda kaldıklarını söyledikten sonra dün yapmış oldukları barajlarla övünürken bugün sel felaketi yaşanan Eskişehir için Sarısu'yu suçluyorlar demiştir. Evren, hükümetin sel sonrası aciz durumunu eleştirdikten sonra Eskişehirli'lere suyu bir afet olmaktan çıkaramayan hükümeti unutmayın Tanrının verdiği suya lanet okumayın diyerek yazısına son vermiştir³⁶.

Diğer bir yazıda Nurettin Ardıçoğlu'nun "Bade'i-Harabı Basra" adlı makalesidir. Makalede sel ve depremlerle birçok insanın kaybedildiğini bunun sorumlusunun hükümet olmasına rağmen hükümetin sorumluluk kabul etmeyerek bunların doğal afet olduğunu söylemesini eleştirmiştir. Daha önce olan Erzincan için toplanan ve gönderilen yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmayarak başka yerlerde kullanıldığı iddia edilmiştir. Ardıçoğlu, "Şimdi Eskişehir'de tabidir ki bundan fazlasını beklemiyor. 35-40 binden fazla evleri ocakları sönmüş felaketzede, ancak felaketleriyle kucak kucağadır. Beceriksizlik ve teşkilatsızlık şuradan buradan yapılan yardımları da heba ve heder edecektir. Eskişehirli'lere ancak yaradan tanrıları yardımcı olsun diyerek sözlerine son vermiştir³⁷.

3.4. Son Posta

Son Posta gazetesi felaketi diğer gazeteler gibi hükümetin verdiği rakamlarla halka duyururken sel felaketi sonrası selzedelere yapılan yardımların teşkilatsızlığı ve plansızlığı sebebiyle halkın perişan olduğu hakkında yazılar yayınlamıştır.

Son Posta gazetesinin Eskişehir'de bulunan muhabirinin gönderdiği "Belediye Erkanı Ziyafetle Meşgul" adlı başlığının altında akşama kadar sel felaketiyle uğraşan Eskişehir belediye başkanının akşam tüm işleri bir memur ve zabıtaya bırakarak Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan şerefine ziyafet verdiğiinden söz ettikten sonra "Bugün belediye ve Kızılay emrine Ankara'dan 65 bin lira geldiği halde felaket zedelere zeytin tanesi dahi dağıtılmamış, araya araya şehrin kulübünde bulabildiğimiz belediye başkanı ne yapalım yarın dağıtılır" diye cevap verdiği gazetede ifa edilmiştir. Yazının devamında CHP'nin aksine DP idarecilerinin uyum içerisinde çalışarak halka ekmek ve zeytin dağıttıklarını ve şahsi fedakarlıklarda buldukları söylenmiştir³⁸.

Gazete 8 Mart'ta "Teşkilatsızlık Eskişehir Felâketzedelerinin Vaziyetini Facia Haline Getiriyor" başlığı altında çıkmıştır. Yazının devamında selzedelerin açlık ve soğukla mücadele ederken yüzlerce kişinin hastalandığı, Sağlık Müdürlüğünün bu hastaların tedavi ve bakımını yapmadığını, yardımlar örgütlenemediği için selde zarar gören insanlar kimden ve nereden yardım alacaklarını bilmediklerini, böyle olmasında belediyenin sorumlusunun büyük olduğundan söz edildikten sonra belediyenin elinde 65 bin lira olmasına rağmen bir sıcak yemek veremezken Demokrat Parti ve Devlet Demiryolları halka sıcak yemek dağıtıyor denmiştir³⁹.

Son Posta'da 7 Mart tarihinde belediye başkanının selzedelere yardım yapmak yerine Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan şerefine ziyafet verme haberinin yayınlamasından sonra Eskişehir Valisi Ahmet Kınık bir açıklama yaparak bu yazının tekdüzünü istemiştir. Kınık, bu açıklamada ortada bir ziyafet olmadığını, sıradan bir yemek olduğunu, menüde şehriye çorbası, ızgara köfte, portakal ve elma olduğunu ve yemekte bakanla kendisi dışında iki general, emniyet müdürü, belediye başkanı, sağlık müdürü, parti ve ticaret odası başkanlarının bulunduğunu, halkın sağ

³⁵ Eskişehir'deki Sel Afeti, Cumhuriyet, 10 Mart 1950 Cuma, s. 1-2.

³⁶ Turgut Evren, Afet Olan Nimet, Kudret, 9 Mart 1950 Perşembe, s. 2.

³⁷ Nurettin Ardıçoğlu, Bade'i-Harabı Basra Kudret, 10 Mart 1950 Cuma, s. 1,4.

³⁸ Belediye Erkanı Ziyafetle Meşgul, Son Posta, 7 Mart 1950 Salı, s. 7.

³⁹ Yazının devamında bölgede çıkarılan Hür Millet, Sakarya ve Hamle gazetelerine göre; Felaketten 48 bin kişinin etkilendiği fakat insanlara yardım için bir örgütün teşkilatlanmadığı görüldüğü, sel suları çekilse bile 5 bin ev yıkılmış ve burada yaşayanlar için acilen meskenlerin yapılması gerektiği ve ekili arazinin sular altında kaldığı dile getirilmektedir. Teşkilatsızlık Eskişehir Felâketzedelerinin Vaziyetini Facia Haline Getiriyor, Son Posta, 8 Mart 1950 Çarşamba, s. 7.

duyusuna ve takdirine bu konuyu arz ettiğini söyledikten sonra gazetede bu yazının yayınlanmasını istemiştir. Gazetede Eskişehir valisinin bu açıklaması sonrası bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda bu tezkibi matbuat kanunu hükümleri dolayısıyla neşrettiklerini, ancak yazılan yazıda ne validen ne de ziyafetteki yiyecek ve içecekten söz edilmediğini, amaçlarının devlet görevlilerinin halka karşı sorumluluklarını tam olarak yerine getirip getirmediğini takip etmek olduğunu söylemiştir⁴⁰.

Gazetenin 10 Mart tarihinde Ercümen E. Talu “*Eskişehir Faciasının Düşündürdükleri*” başlıklı yazısında milletin birçok sıkıntı içerisinde olması yetmiyormuş gibi bir de Eskişehir’de meydana gelen sel felaketi ile 3 bin ailenin evsiz kaldığı ve şu an üzerlerine giyecek kıyafetleri barınacak yerleri olmadığından söz ettikten sonra hükümetin son 20-30 yıldır bölgede bulunan Porsuk ve Sarısu’nun taşmaları sonucunda ne yapmıştır diye sormuş ve cevap olarak birkaç milyon harcanarak yapılan barajın hiç bir işe yaramadığını söylemiştir. Talu, bu yas günleri geçtikten sonra vatandaşın bayındırlık bakanlığından sel felaketi için neler yapıp yapılmadığını sormaya hakkı olduğu vurgularken mevzunun yalnızca Eskişehir olmadığı Adana ve Edirne’nin özellikle Edirne’nin sel taşkınları tehdidi altında olduğu fakat esaslı tedbirlerin oralar içinde alınmadığı yazmıştır. “*Bu böyle olmaz. Millet Meclisinin bol keseden bağışladığı milyonlar evvelemede vatandaşı bu türlü afetlerden korumak İçindir. Bayındırlık işlerimizi programlaştırırken su baskınlarına karşı gelecek inşaatı ön plana almadıktan sonra bizde nafia diye hiçbir şey yok demektir*” diyerek köşe yazısına son vermiştir⁴¹.

Gazetede Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Eskişehir’e geldiği zaman Halk Partililer tarafından etrafı çevrilerek selden zarar görmüş insanlarla konuşturulmadığı, Cumhurbaşkanı’nın manipüle edildiği, gerçeklerin kendisinden gizlendiği iddia edildikten sonra selzedeler Cumhurbaşkanı’na ulaşamadığı için İnönü bölgede her şeyin kontrol altında olduğuna inandığı ifade edilmiştir⁴².

Son Posta, Celal Bayar’ın Eskişehir ziyaretini de yakından takip etmiş ve ilk sayfada Bayar’ın “*Su Politikası Plana Bağlansaydı Bu Felakete Maruz Kalmazdık*” sözüyle başlamıştır. Celal Bayar’ın yanında DP Eskişehir milletvekillerinden Abidin Potoğlu, Hasan Polatkan, İsmail Hakkı Çevik ve kalabalık bir grupla bir buçuk saat boyunca sel felaketinin yaşandığı bölgeyi gezerek selzedelerle görüşmüştür. Bayar, yaşanan olayı bir parti meselesi olarak ele almanın insanlığa sığmayacağını, ancak burada yaşananlardan ders almak için bu felaketi iyi analiz etmek siyasetin ilkelerindedir dedikten sonra gelişmiş memleketler su meselesini hallettiklerini, su sorununun özünün iki tane olduğunu ve biri sulardan gelecek zararı önlemek diğeri ise sulardan faydalanmaktır; ancak memleketimizin su politikası ilkel bir durumdadır, demiştir. Gazete Bayar’ın Eskişehir’i ziyaretinde söylediklerini böyle manşetine taşımıştır⁴³.

18 Mart 1950 yılında Selim Ragıp Emeç, “*Eskişehir Felâketinin Mesuliyeti!*” başlıklı yazısını kaleme almıştır. Yazıda “*İstanbul’daki ikametini kısa keserek Eskişehirliilerin seylâp felâketinden gördükleri zararların ıstırabını paylaşmak için ziyaretlerine koşan DP Başkanı Celâl Bayar’ın güzel demeçlerinden birini daha işitmek fırsatını bulduk. Bu nutku ile Bayar; her zamanki gibi, bir politikacı olarak değil bir devlet adamı gibi konuştu ve yalnız zamanında alınması lâzım gelen birtakım tedbirlerin ihmal edilmesinden hâsıl olan ağır neticeler üzerinde durdu ve arada bir cemiyet olarak, tedbirlerin ve çalışmaların ciddi bir programa bağlanmamış olmasının her zaman zararlarını çekmenin mukadder olduğunu söyledi*” sözleri ile başlamış ve Celal Bayar’ın daha önce yaşanan sel felaketlerinin inşa ve ıslah çalışmalarından kaynaklandığını bilmesine rağmen Eskişehir sel felaketini bir siyasetçi gibi istismar etmek yerine devlet adamı gibi davrandığını ve bu felaketi siyaset malzemesi yapmadığını söylemiştir. “*Ancak CHP ve onun iktidarda bulunan hükümeti; derya genişliğindeki bu anlayışın ulviyetini de takdir etmek istemez ve Celâl Bayar ve partisini, hâlâ, iktidarı iz’aç için küçük hesapların peşinden koşan insan ve teşekkül olarak görmekte ısrar ederlerse onların ınsaf ve takdirlerinden her zaman şüphe etmek doğru olur*” diyerek CHP’nin Celal Bayar’ı bu felaket sırasında siyaset yapmakla suçladıklarını söylemiştir⁴⁴.

3.5. Ulus Gazetesi

Ulus gazetesinde, sel felaketi sonrası devletin hemen bölgeye gelerek selzedelerin tüm ihtiyaçlarını giderdiğini ve tüm yaraların sarıldığına yönelik hükümetin tutum ve davranışlarını öven yazılar mevcuttur. Bunun yanında gazetede Demokrat Parti’nin sel felaketi sonrası tutumu ve muhalif gazetelerde sel felaketinin hükümetin suçu olduğuna dair haberlere karşı yazılar yer almıştır.

8 Mart tarihinde gazetede “*Zafer Gazetesinin Politika Oyunu*” adlı bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda Zafer gazetesinin 7 Mart’ta yayınladığı bir haberde 1948 yılında bayındırlık bakanı olan Nihat Erim’in Kemal

⁴⁰ Son Posta, 9 Mart 1950 Perşembe, s.1, 7.

⁴¹ Ercümen E. Talu, *Eskişehir Faciasının Düşündürdükleri*, Son Posta, 10 Mart 1950 Cuma, s.2.

⁴² Son Posta, 11 Mart 1950 Cumartesi, s.7.

⁴³ Su Politikası Plana Bağlansaydı Bu Felakete Maruz Kalmazdık, Son Posta, 17 Mart 1950 Cuma s. 1,7.

⁴⁴ Selim Ragıp Emeç, *Eskişehir Felâketinin Mesuliyeti!* Son Posta, 18 Mart 1950 Cumartesi, s. 1, 7.

Zeytinoğlu'nun bir iddiasına cevap olarak Porsuk Barajı bitince Eskişehir'in hiçbir şekilde su baskınına uğramayacağını söylemiş olduğu ileri sürüldüğünü, ancak o günkü meclis tutanaklarına bakılacak olunursa Nihat Erim'in "Arkadaşımı temin etmiş olmak için, hemen söyleyeyim ki yatağın temizlenmesi işi derhal ele alınacaktır. Fakat, sulama kanallarının asıl şebeke halinde yapılması işi Yüksek Meclisin su işlerine tahsis edeceği paraya bağlıdır" dediği ortadayken bunun aksini iddia etmek haberin asılsız olduğunu ortaya koymuştur. Zafer gazetesinin iddiasının aksini "Sulama kanalları ile yatak temizliği işlerinin iki üç seneden önce bitirilemeyeceğini bizzat Kemal Zeytinoğlu o zaman Meclis'te ifade etmiş idi" denilerek Nihat Erim'in böyle bir şey söylemesinin mümkün olmadığını ve Zafer gazetesinin yalan haber yaptığı ifade edilmiştir⁴⁵.

10 Mart'ta Cumhurbaşkanı İnönü'nün Eskişehir'e gelişi birinci sayfada "Zarar gören mahalleleri iskân ve sağlık istasyonlarını gezen Devlet Başkanı, bu yakın ve sıcak alâkadan son derece mütehassis olan Eskişehirîliler tarafından heyecanlı tezahürle karşılandı" cümlesiyle vermiştir⁴⁶. Haberin devamında İnönü tren garında alkışlarla, hoş geldin nidaları ile karşılanmış olduğu, buradan sel baskınının en çok tahribat bıraktığı İstasyon semtine giderek evleri yıkılan vatandaşlarla görüştüğü, sel bölgesi gezildikten sonra hükümet konağında bir toplantıya katıldığı, toplantıda vali, bayındırlık ve sağlık bakanları felaket öncesi ve sonrasında ilgili Cumhurbaşkanı İnönü'ye açıklamalarda buldukları, toplantı sırasında DP ikinci başkanı Dr. Ekrem Baysal, sel felaketinin her yıl Eskişehir'e uğradığını ve Sarısu'nun yatağının 15 yıl evvel değiştirilmesinin hatalı bir karar olduğunu, "Sarısu Eskişehir'i batırarak diye 40 yıldır söylenir, fakat bunun karşısında alınan tedbirler hiçbir. Sarısu mecrasının 150-200 metre küplük suya göre tanzim edilmesi lâzımdır" demesi üzerine Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan, 43 senedir böyle bir olay yaşanmamış, Sarısu yatağı için yapılan çalışmalar 30-40 metre küp su için düşünülmüş, 150 metre küp suyu alması mümkün olmadığını ister istemez taşkınların olacağını, işin uzmanlarının suyu tutmak için daha yukarlarda baraj yapılması gerektiğini söylüyorlar, demiştir. Felaketin yayılmasını Porsuk Barajının engellediğini söyledikten sonra zarar gören evlerin çoğunun temelsiz ve kerpiç olmaları felaketedelerin sayısının artmasına neden olduğunu eklemiştir. Bu açıklamalardan sonra İnönü felaket sebebiyle çok üzülmediğini belirttikten sonra öncelikli işin selde zarar görenlerin yaralarının sarılması olduğunu sonrasında ise harap olmuş evlerin yeniden inşa edilmesi ve son olarak da bölgede yapılacak barajın nerede yapılacağı konusu olduğunu söylemiştir. Cumhurbaşkanı'nın konuşmasından sonra DP Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, "Eskişehir'in feyzan havzası projesinin hazır olduğu halde tatbikata geçilmediğini" söylemesi üzerine İnönü böyle sel felaketlerinin ülkenin genelinde olduğunu şimdi böyle konuşmaların yerine selzedeler için neler yapılabileceğinin konuşulmasının doğru olduğunu ifade edince DP Kemal Zeytinoğlu'nun kardeşi Aziz Zeytinoğlu DP gazetelerinin "Mecliste Nihat Erim demişti ki Porsuk Barajı yapılıncaya Eskişehir artık su baskınına uğramayacak iddialarını" gündeme getirmesi gerilimi arttırmış ve Cumhurbaşkanı İnönü, "Münakaşayı bırakmalısınız, dedi. Şimdi vatandaşın ıstırapı var. Bir an önce halledilmesini bekleyen işler var. Bunları mı konuşacağız, yoksa politika mı konuşacağız" demesi üzerine orada bulunanlar bu sözleri alkışlamışlardır diyerek yaşananları bu şekilde gazete de aktarmıştır⁴⁷.

Aynı gün gazetede Kemal Zeki Gençosman'ın "Eskişehir İntibaları" adlı yazısı yayınlanmıştır. Gençosman, bu makalede şimdiye kadar Kırşehir ve Erzincan depremleri, Amasra sel felaketi gibi birçok felaket yerine gittiğini ve buralarda yapılan yardım ve kurtarma çalışmalarının neden daha düzenli yapılmadığını diye kendi kendine dövünüp durduğundan bahsettikten sonra Eskişehir sel felaketinde böyle bir şey olmadığını, devletin hemen hareket ettiğini, bayındırlık ve sağlık bakanlarının ekipleriyle bölgede ihtiyaç sahiplerine ulaştığını, bizzat sel bölgesinde kendisinin gördüğünü söylemiştir. "Tekrarlamaktan bahiyarlık ve ferahlık duyuyorum Eskişehir'de çok süratli ve verimli yardımlar yapılmıştır. Bunun dışında kim ne söylerse bilin ki yalan söylemektedir ve bu çeşit adı yalanlardan menfaat beklemektedir. Eskişehirli bugün ne aç ne çıplak ne açıktadır. "Allah Devlete Millete zeval vermesin" duası ile iyi günlerini bekliyor diyerek sözlerine son vermiştir⁴⁸.

11 Mart tarihinde gazetede Demokrat Partililerin sel felaketi karşısında tutumları hakkında birtakım yazılar kaleme alınmıştır. Bunlardan ilki Kemal Zeki Gençosman "Particilik Bu mu?" başlıklı yazısıdır. Yazıda Demokrat Partililerin Eskişehir'de evleri barkları yıkılan kişilerin üstüne basarak itibar kazanmaya çalıştıklarını, "İstirapları, felâketleri, acıları sömürmek partilerin meşru geçinme yolları mıdır, particilik bu mudur?" sorularını soran Gençosman, DP'nin gazetelerinde 45 bin kişinin evsiz kaldığı, belediyenin aciz olduğu, on binlerce kişinin kaderiyle baş başa kaldığı, hastalıkların kol gezdiği gibi asılsız birçok haber yaptıklarını kendisinin bizzat Eskişehir'e gittiğinde böyle şeylere tanık olmadığını söylemiştir. Bunların amaçları sel felaketinin tüm yükünü

⁴⁵ Zafer Gazetesinin Politika Oyunu, Ulus, 8 Mart 1950 Çarşamba, s. 4.

⁴⁶ Ulus, 10 Mart 1950 Cuma s. 1.

⁴⁷ Gerilimin arttığı sırada kendisini hiçbir parti üyesi olmayan tarafsız bir gazeteci olarak tanıtan Faruk Şükrü Yersel, Cumhurbaşkanı'na buraya gelişiniz bizim yaramıza merhem oldu, bizim burada şu an acil ihtiyaçlarımız ve mesken sorununu konuşmamız gerek dedikten sonra Kemal Zeytinoğlu'nu işaret ederek kendisinin milletvekili olduğunu bu konuları kürsüde söylemesi gerektiğini, buranın bu konuları görüşülecek yer olmadığını, söylemiştir. Ulus, 10 Mart 1950 Cuma s. 1, 5.

⁴⁸ Kemal Zeki Gençosman, Eskişehir İntibaları, Ulus, 10 Mart 1950 Cuma s. 1, 3.

Halk Partisi'nin üstüne yıkarak partiyi Eskişehirliilerin gözünden düşürmektir dedikten sonra özellikle Zafer gazetesi bölgenin tam bir felaket halinde olduğu yalanını söyleyip “Eskişehir milletvekilleri Kemal Zeytinoglu ve Hasan Polatkan bu facialara bizimle beraber şahittirler” diyorlar, ancak başka da şahit göstermiyorlar, demiştir. Bu sıkıntılı günler gelip geçer ancak vatandaşların acıları üzerinden menfaat elde etmeye çalışan partililer yaparlar unutulmaz diyerek yazısına son vermiştir⁴⁹.

Diğer bir yazı *Bir Saygısızlık ve Hafiflik Örneği* adıyla kaleme alınmıştır. Demokrat Parti'nin İnönü'nün Eskişehir'i ziyaretini bir reklam kampanyası yapmaya çalıştıklarını gazetelerinde de “Eskişehirliilerle İnönü arasında münakaşalar”, ve “Devlet Başkanına Hakikatlerin Kendisinden Saklandığı Bildirildi” başlıklarını kullanarak kampanyalarına devam ettikleri söylenmiştir. Makalenin devamında Zeytinoglu ailesinin muhaliflik adına Nihat Erim'in bayındırlık bakanı olduğu dönemle ilgili yalan beyanda bulunmaları yersiz bir hareket olduğu, Cumhurbaşkanı'nın bölgeye zarar görmüş insanları görmek ve çözüm üretmek için gittiği, bu ziyaretin amacının ne Porsuk Barajının yapımı ve Sarısu'ya yeni bir yatak ne de Zeytinoglu ailesiyle on, on beş yıl önceki siyasi mevzuları konuşmak olmadığını, bu seyahatin esas amacının insanı bir değer taşıırken Zeytinoglu kardeşlerin Cumhurbaşkanı karşısındaki tutumları Demokrat Parti'yi küçük düşürmüştür, diye yazılmıştır⁵⁰.

Aynı gün Feridun Osman Menteşoglu tarafından “Düştüğümüz Yerden ve Daha Kuvvetli Kalkacağız” adlı bir makale kaleme alınmıştır. Menteşoglu, “Büyük felâketler milletlerin beka imkânlarını ölçen çetin imtihanlardır. Türk Milleti asırlardır maziye bunun parlak muvaffakiyet numunelerini bırakarak bugüne geldi ve o hızla yarınlara doğru akıyor. Eskişehir felaketinde devlet reisimize gönül ferahlığı veren unsur, zararlı bir partililiğin ayrılık tahribatına rağmen milletin müşterek ızdırıp içinde güvenilir bir dayanışma zihniyeti ile birbirine sarılması olmuştur. Devlet ve halk afetin müstacel tedbirlerini alıp umumi hayatı sıyanet etmekte bütün hamiyet ve kardeşlik duygularını, bütün vazife telakkilerini birleştirerek elbirliği yapmışlardır. İctimai kalkınışın kaidelerini bu kitle ruhiyatında temelleşmiş görmek uzun vadeli teşebbüslerimiz için bizi teşci etmektedir.” dedikten sonra Eskişehir'in düşman elinden 23 yıl önce kurtulmuş, bu sefer de tabiatın zulmünden kurtarılması gerekiyor, bunun için parti kapışmalarından uzaklaşıp Eskişehir'i ihya etmeliyiz, hükümetin planlı bir şekilde yürüttüğü su politikası geleceğe umutla bakmamızı sağlıyor diyerek makalesine son vermiştir⁵¹.

12 Mart tarihinde Demokrat Partililere yönelik Yavuz Abadan tarafından bir yazı kaleme alınmıştır. Abadan'ın “Bir Felaketin İstismarı” adlı yazısında Eskişehir'de yaşanan felaketin maddi boyutunun henüz tespit edilememiş olduğu, ancak manevi boyutunun milli bir musibet sayılacak kadar geniş çaplı bir şekilde hissedildiğini, bununla beraber başta selzedeler birbirine yardım ederken tüm ülke tam bir yardım seferberliği içerisinde hareket ettiğini ifade ettikten sonra “Yalnız felâketi adeta katmerlendiren kara ve karanlık bir istismar teşebbüsünün, vicdanlarda açtığı derin bir yaranın izleri henüz kapanmamıştır. Eskişehir'de derleşmek fırsatını bulduğum bütün hemşerilerimden hemen hepsi bana halkın büyük ıstırabını siyasi ihtiraslarına alet etmek isteyen şuursuz partizanların yıkıcı ve yaralayıcı propagandalarından acı acı, tiksine tiksine şikâyet ettiler.” dedikten sonra böylesi bir olayın siyasi bir konu olarak ele alınmasının hukuk ve ahlaka uygun olmayacağı, bazı Demokrat Partililer halkın derdini paylaşmak yerine bu felaketten faydalanmaya çalışmaktadırlar, diyerek yazısına son vermiştir⁵².

Yine Yavuz Abadan tarafından 14 Mart'ta “Sel Felaketinden Çıkan Dersler” adlı bir yazı kaleme alınmış ve makalede Demokrat Partililere yönelik eleştirilerine devam etmiştir. Yazıda Eskişehir'de yaşanan sel felaketinin temelinde iklim ve tabiat şartları etkili olduğu, bunların yanında milli ve beledi ihmallerin rolü inkar edilemeyeceği, ancak bu olayın sorumluluğunu birkaç kişi ya da bir zümreye atmanın yanlış olacağı, sel felaketinden birkaç nesil öncesi ve şimdiki neslin sorumlu olduğunu, Demokrat Partililerin bunu anlayamadıklarını, başta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmak üzere CHP Eskişehir Milletvekili İzzet Arukan, Porsuk Barajı'nın yapımı için çok uğraştıklarını ve nihayetinde baraj tamamlandığını, eğer bu baraj olmasa felaketin boyutunun daha da artacağını söylemiştir. Bununla beraber DP'lilerin dediği gibi baraj yapmak sel felaketini tek başına çözemeyeceği, çözümün çevreyi ağaçlandırmaktan geçtiği, ağaçlar sayesinde iklimin yumuşayacağını ve ağaçların sel sularını tutacağını söyledikten sonra ayrıca bölgede hem sel hem de depremlere dayanıklı evler inşa edilmelidir, demiştir⁵³.

Ulus gazetesinde 14 Mart tarihinde Zafer gazetesinin bazı vatandaşların dışarda kaldıklarına yönelik iddialarına cevap veren bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda iddia edildiği gibi hiçbir vatandaşın sokakta kalmadığı, Zafer gazetesinin bu bilgileri nereden aldıklarını kanıtlamaları istenince hiçbir kanıt getiremediklerini, iddia ettikleri

⁴⁹ Kemal Zeki Gençosman, *Partililik Bu mu?*, Ulus, 11 Mart 1950 Cumartesi s. 1, 3.

⁵⁰ *Bir Saygısızlık ve Hafiflik Örneği*, Ulus, 11 Mart 1950 Cumartesi s. 1, 6.

⁵¹ Feridun Osman Menteşoglu, *Düştüğümüz Yerden ve Daha Kuvvetli Kalkacağız*, Ulus, 11 Mart 1950 Cumartesi s. 2, 6.

⁵² Yavuz Abadan, *Bir Felaketin İstismarı*, Ulus, 12 Mart 1950 Pazar, s. 1, 3.

⁵³ Yavuz Abadan, *Sel Felaketinden Çıkan Dersler*, Ulus, 14 Mart 1950 Salı, s. 1, 3.

birkaç vatandaşın bir iki saat dışarıda kaldığını, ancak onlarında Demokrat Parti'nin lokalinde bulunan kişiler olduğunu ve onlar tarafından dışarı çıkarıldıkları söylenmiştir⁵⁴.

Kemal Zeki Gençosman'ın 20 Mart günü yayınlanan “*Nihayet Anladılar Mı*” başlıklı yazısında Demokrat Parti lideri Celal Bayar'ın Eskişehir ziyareti sırasında söylemiş olduğu “*Biz Demokratlar böyle felâketleri istismar edecek kadar küçük düşünecek insanlar değiliz*” demesinin çok memnun edici olduğunu, vatandaşların bu sıkıntılı hallerini politika malzemesi yapan sel felaketinin ilk günlerinde kollarına DP pazubandı takanların bu sözlerden ders alması gerektiğini, Celal Bayar'ın Eskişehir ziyareti sırasında alınan tedbirler ve iaşe bakımından hiçbir şikayet olmadığını dile getirmesi partiye bağlı olan gazetelerin yalanlarını da ortaya çıkardığını söyledikten sonra aynı dönemde İngiltere ve Amerika'da sel felaketleri yaşanmış ancak o ülkelerin gazetelerinde hükümetleri suçlayan bir yazı kaleme almamıştır diyerek hükümet aleyhinde haber ve makale kaleme alan gazeteleri eleştirmiştir⁵⁵.

3.6. Vakit Gazetesi:

Vakit gazetesi sel felaketini resmi mecralara dayandırarak vermişse de hükümetin daha önce yaşananlardan ders alması ve önlemler alması gerektiği konusunda birkaç tane makale kaleme almıştır. Bu makalelerde hükümet az da olsa eleştirilirken daha çok sorumluluğun bölgede yaşayan halk ve belediyede olduğuna dair yazılar okuyuculara sunulmuştur.

Hakkı Süha Gezgin, “*Ne vakit Uyanacağız?*” başlıklı yazısında sebepler ve bahanelerin birbiri ardına sıralanabileceğini ancak bunların sonucunun acı halini gideremeyeceğini dile getirerek “*Memleketimizin bazı bölgelerinde sık sık su baskınları oluyor. Bunun sebebi, elbet çoktan öğrenilmiştir. Bu öğreniş, acaba ne gibi tedbirlere baş vurmağı emrediyordu. Ve yine acaba bu tedbirlerin hangisi ele alındı? Facia ortada çırılçıplak ve olanca acılığı ile dururken: Tedbirde kusur edilmemiştir! Diye avunabilir miyiz? En fenası, biraz sonra bu tabiat tekmesinin acısını da unutacak ve her şeyi olduğu halde bırakacağız. Çok geçmeden bir başka bel, bir başka felakete daha karışılacağız!*” diyerek hükümetin bu gibi felaketlerin tekrar yaşanmaması için tedbir almasını istemiştir⁵⁶.

Asım Us, “*Eskişehir Felaketinde Bir Mesuliyet Var mıdır?*” başlıklı yazısında Cumhurbaşkanının da dediği gibi bu felakette tesellinin can kaybı yaşanmamış olması olduğu, bundan sonraki en önemli konunun felaket yaşayan insanlara particilik yapmadan ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini söyledikten sonra sel ve deprem gibi olaylardan sonra idarecileri sorumlu tutmak akıl ve mantığa sığmayacağı, Eskişehir'de 43 yıldır böyle bir felaket yaşanmadığının ortada olduğu ancak bu bölgelerin yıllar öncesinde sel bölgesi olduğu bilinmesine rağmen yerleşime açılmasının sorumlusu Ankara'daki idareciler midir yoksa Eskişehirli midir? diye sormuş ve bu işin sorumlusunun Eskişehir Belediyesi olduğu cevabını verdikten sonra felaket sona erip sular çekildikten sonra sel altında kalan yerlere iskana izin verilmemesi ve yeni yapılacak binaların başka yere yapılması gerektiğini söyleyerek tüm sorumluluğu yerel yöneticilere atmıştır⁵⁷.

Asım Us tarafından 17 Mart'ta “*Şehir ve Kasabaların İmar Planları*” başlıklı bir yazı daha kaleme almıştır. Yazıda sel baskınlarını önlemek için barajlar yapmanın hem maddi açıdan mümkün olmadığını hem de faydasız olduğunu, baskınların ancak ağaçlandırma ile engelleneceğini söyledikten sonra inşa edilecek evlerin sel ve depremlere dayanıklı malzemeden yapılması gerektiğini hükümetin baraj yaparak bu baskını engellemeye çalıştığını ve böylece üzerine düşen görevi yerine getirdiğini, ancak Eskişehir Belediyesi ve Eskişehir'deki emlak ve arazi sahipleri sel bölgesi olmasına rağmen buraların hem yerleşime açılması hem de sel bölgesine uygun olmayan ev inşa ettirmeleri sonucu bugünkü sel felaketinin meydana geldiği ve yaşananların tümünden Eskişehirli sorumlu olduğunu söylemiştir. Bu gibi olayların ülke genelinde tekrar yaşanmaması için Eskişehir'den ders alınmalı, sel baskınına maruz kalan yerlerin belediyeleri yerleşim yerlerini sel bölgelerinden uzak yerlere taşınmalı ve dayanıklı sele sağlam binalar inşa etmelidir, diyerek makalesine son vermiştir⁵⁸.

3.7. Zafer Gazetesi:

Zafer gazetesi Eskişehir sel felaketi yaşandıktan sonra resmi rakamların aksine ölenlerin ve evsiz kalanların sayılarını abartarak vermiş, bu felaketin hükümetin yıllardır yapmadığı projelerden kaynaklandığını ve bu sebeple gerçek sorumlunun hükümet olduğunu dile getiren yazılar kaleme almıştır.

⁵⁴ Yazının devamında Demokrat Parti İdare Kurulu üyesi Aziz Zeytinoğlu'nun resmi makamlara haber vermeden bu şahısları dışarıya çıkardığından bahsedilmiştir. *Ulus*, 14 Mart 1950 Çarşamba, s. 3

⁵⁵ Kemal Zeki Gençosman, *Nihayet Anladılar Mı?*, *Ulus*, 20 Mart 1950 Pazartesi, s. 3.

⁵⁶ Hakkı Süha Gezgin, *Ne Vakit Uyanacağız?*, *Vakit*, 8 Mart Çarşamba, s. 1.

⁵⁷ Asım Us, *Eskişehir Felaketinde Bir Mesuliyet Var mıdır?* *Vakit*, 11 Mart Cumartesi, s. 1.

⁵⁸ Asım Us, *Şehir ve Kasabaların İmar Planları*, *Vakit*, 17 Mart Cuma, s. 1.

Gazetenin 7 Mart Salı günü yayınlanan sayısında “Eskişehir bir kıyamet gününü yaşıyor, bine yakın ev yıkıldı, on binlerce insan açıkta,” başlığı atılmış altında da “Sular üzerinde yüzen çocuk cesetleri- Çocuklarını arayan ana ve babalar- İki büyük mahalle mahvoldu” başlığı ile felaketi vermişlerdir⁵⁹. Haberin devamında “Manzara tüyler ürperticidir. Eskişehir bir kıyamet gününü yaşamaktadır. Vilayetin teşkil ettiği yardım ekipleri mütemadiyen çalışmaktadır. Hastalar çoğalmıştır. Sari bir hastalıktan korkulmaktadır. Seylap başlangıcı olan İnönü’de büyük insan kaybı olduğu söylenmektedir. Sular yükselmeye devam ediyor” dendiikten sonra Eskişehir sel felaketi sebebinin iktidar tarafından uygulanan su politikasının yanlışlığından kaynaklandığını, bu felaketin yıldır Demokrat Partililerin kürsüden yapmış olduğu eleştiri ve uyarıların ne kadar haklı olduğunu gösterdiğini, 1948 yılında Nihat Erim bayındırlık bakanı olduğunda mecliste Porsuk Barajı ile sel baskınlarının artık çok geniş alanları etkilemeyeceğini söylemesi üzerine DP Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, konu hakkında Bakanın bilgisi olmadığını Porsuk yatağına dökülen Kargın ve Sarısu’nun su taşkınlarına devam edeceğini bu sebeple barajın yetersiz kalacağını söylemesinin Zeytinoğlu’nun haklılığını ortaya çıkardığı ifade edilmişti⁶⁰.

Zafer gazetesinin muhabiri Ali Rıza Ilıcalı tarafından Eskişehir’den gönderilen yazılar 8 Mart tarihinde “Eskişehir Belediyesi adeta mefluç bir halde. On binlerce vatandaş mukadderatı baş başa terk edilmiş, soğukta aç ve susuz bekliyor” başlığıyla gazeteye yansımıştır. Yaşanan felaketin perişanlığı devam ederken yardım için organize edilmiş hiçbir teşkilat bulunmadığı, cami ve mekteplerde birçok hasta olmasına rağmen sağlık ekiplerini bulmak mümkün değildir denilmiştir. Gazetenin muhabiri Demokrat Parti milletvekilleri ile bölgeyi incelemeye çıktığını, belediye ve Kızılay Teşkilatının organize olamaması halkın mağduriyetini artırdığını, vatandaşın başvuracak yerinin olmadığını, elde yeterli kömür, ekmek ve gıda olmasına rağmen ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmadığına tanık olduklarını söyledikten sonra bütün yükün vali ve emniyet müdürünün üzerinde olduğu, 2500 civarı ev yıkılmış ve burada yaşayanlar boş vagonlara yerleştirilmiş, ancak bunlara henüz bir lokma ekmek bile verilmemiş denmiştir. Particilik mülahazaları ile söylemiyoruz fakat elinde 65 bin lira olan koskoca bir teşkilat dünden beri felaketzedelere tek bir zeytin tanesi temin edemezken Demokrat Parti teşkilatı kendi aralarında yaptıkları yardımla ilk defa olarak sıcak yemek hazırlamış ve 250 kişiye birer kap yemek dağıtmıştır. Yazının devamında yardımın düzensizliğinden söz edilmeye devam edilmiştir⁶¹.

9 Mart tarihinde gazete “Bayındırlık Bakanının Meclisteki ifadesine rağmen Eskişehir felaketzedeleri aç” başlığını atmıştır. Yazının devamında Ali Rıza Ilıcalı, Zafer gazetesi olarak doğruları aktırdıklarını, Eskişehir’e gelip giden bakan ve idarecilerin yazılarımıza kızdıklarını oysaki biz gerçekleri söylüyoruz bunun yanında halkı daha fazla telaşlandırmamak için olayların vahametini mümkün olduğu kadar küçültmeye çalışıyoruz dedikten sonra bayındırlık bakanının felaketzedeleri ziyareti sırasında İl İdare Kurulundan bir kişi Bakana Kızılay Eskişehir Teşkilatı’na güvenmediklerini daha önce gördükleri gibi teşkilatın yardımları bir parti propagandası şekline dönüştürdüğünü ve bu sebepten dolayı da yardımların vilayet vasıtasıyla yapılmasını istemiştir. Bakan böyle bir şeyin mümkün olmadığını söylemesi üzerine kendisine Eskişehir’de çıkan bir gazete verilerek kimlere yardım edildiğini okuması istenmiştir. Haberin devamında Bakanın meclisteki sözlerine şu sözlerine yer verilmiştir. “Bazı gazetelerde felâket görmüş vatandaşların kendi mukadderatları ile baş başa bırakıldıkları ve aç, susuz bekledikleri yolunda görülen yayınlar hakikate uygun değildir. Felâket görmüş vatandaşların ıstıraplarının bir politika mevzuu yapılarak istismar edilmesi cidden esef edilecek bir şeydir.” Bakanın bu sözleri kimin parti propagandası yaptığını ortaya koymakta olup takdiri kamuoyuna bırakıyoruz diyerek, yazıya son verilmiştir⁶².

Gazetenin aynı gün yayınlanan sayısında Hikmet Yazıcıoğlu “Kimi Aldatıyoruz?” başlıklı yazısında Türk milletinin yeni bir felakete karşı karşıya kaldığı, resmi haberler ve Bayındırlık bakanının söylediğine bakacak olursak karnı aç ve açıkta kalan bulunmamakta, ancak gazeteci arkadaşlarımız bakanın Mecliste söylediklerinin aksine elde imkan olmasına rağmen teşkilatsızlık yüzünden selzedelere bir ekmek bile ulaştırılmadığını bildirmekteler. Bakan ayrıca Mecliste böyle bir felaket sonrası siyaset yapılmaz demektir. Ancak bu söz doğru değildir, çünkü hükümetin yürütmüş olduğu yanlış su politikası sonucu bu felaket yaşanmış, Eskişehir’de ancak Porsuk Barajı yapılırken Sarısu ve diğer nehirlerdeki ırmakların düzenlenmesi ertelenmiş, buraya harcanacak para diğer vilayetlerde bulunan seçmenlere sempatik görünmek için kesilmiş ve eksik yapılan bu işler neticesinde felaket meydana gelmiştir. “İçimiz yana yana, söylüyoruz bu felaket sebebiyle iktidar tenkit edilmezse ne zaman edilecektir? Bizleri rakamlar, beyanat değil ancak müsbet işler tezkip edebilir. O da meydana olmayınca gerisini varın siz düşünün!” diyerek sözlerine son vermiştir⁶³.

⁵⁹ Eskişehir bir kıyamet gününü yaşıyor, bine yakın ev yıkıldı, on binlerce insan açıkta, Zafer, 7 Mart 1950 Salı, s. 1.

⁶⁰ Zafer, 7 Mart 1950 Salı, s. 1,6.

⁶¹ Ayrıca Eskişehir Belediyesi adeta mefluç bir halde olduğu, on binlerce vatandaş mukadderatı baş başa terk edilmiş, soğukta aç ve susuz bekliyor, denilmiştir. Zafer, 8 Mart 1950 Çarşamba, s. 1,6.

⁶² Bayındırlık Bakanının Meclisteki İfadesine Rağmen Eskişehir Felaketzedeleri Aç, Zafer, 9 Mart 1950 Perşembe, s. 1,6.

⁶³ Hikmet Yazıcıoğlu Kimi Aldatıyoruz?, Zafer, 9 Mart 1950 Perşembe, s. 2.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Eskişehir'i ziyareti sırasında yaşananlar gazetesinin manşetinde "Eskişehirliyle İnönü arasında münakaşa" şeklinde yer almış ve sonrasında "Eskişehir felaketinin iç yüzünü anlatan DP'liler şiddet ve asabiyetle mukabele gördüler." denilmiştir. "Aziz Zeytinolu'nun İnönü'ye hitaben: "Siz 40 senede bir defa teşrif ediyorsunuz. Halbuki Eskişehir 12 seneden beri bu felakete maruzdur" dedikten sonra Nihat Erim'in Mecliste yapmış olduğu konuşmadan bahsedince. İnönü çok sinirlenerek masaya vurarak "Memleketin her köşesinde böyle felaket muntakaları vardır. Bu iş politika mevzuu yapılmasın demesi" üzerine söz alan DP ikinci başkanı Dr. Ekrem Baysal "Biz politika yapmıyoruz biz memleketinin istikbalini istiyoruz. Biz her sene sular altına kalan dört beş yüz dönüm araziye kurtarmak istiyoruz ve bu suretle vatandaşların hayatlarını kurtarmak istiyoruz. Eğer biz politika yapıyorsak ve hakikatleri konuşursak, siz de bundan rahatsız oluyorsanız buyurunuz baş başa kalınız ve istediğiniz gibi konuşunuz" diyerek toplantıyı terk etmiştir. Daha sonra Ali Rıza İlıcalı söz almış ve Cumhurbaşkanına "Sizden bütün hakikati saklıyorlar, sizi aldatıyorlar, hakikatleri göstermekten niçin kaçınıyorlar. Vaziyeti iyi görmediniz, gösterdiler. Biz sadece burada konuşan milletvekillerimiz ve arkadaşlarımızla hakikatleri bütün açıklığı ile huzurunuzda arz ettik. Fakat bütün bunlar görüyorsunuz ki iyi karşılanmıyor" demiştir. O gün olan olaylar gazetede böyle yer bulmuştur⁶⁴.

Aynı gün çıkan sayının üçüncü sayfasında "Kim Mesul" başlıklı yazıda Eskişehir sel felaketinin büyük bir facia olduğunu bölgeden çekilen fotoğrafların ve yapılan haberlerin bunu kanıtladığını yazmıştır. Yazının devamında "Fakat kabahat felaket mi diyeceksiniz? Evet küçük bir çocuk kazara bir yangın çıkarsa, annesini ve babasını kanun mesul tutar. Binlerce vatandaşın felaketine sebep olanlara sual sorulmayacak mıdır? Onların Meclis kürsülerinde beylik açıklamalar, hakikate uysun uymasın, mesuliyetlerini silecek midir? Yine küçük çocuklar, bir evde yalnız oldukları vakit musluk veya boru patladığı zaman etrafta su basınca, bağırıp kabahatlerinden korkarlar güçlü kuvvetli bir aile reisinden beklenen, boşuna laf etmek değil, ana musluğu kapatmak ve sonrada kazanın sebebini bulup onun derhal tamirini yaptırmaktır. Bir memleket halkı işte böyle küçük çocuklardır. Ana musluğu kapatacak, onu tamir ve ıslah edip tedbir alacak olan güçlü kuvvetli büyüklerse, hükümet ve devlet adamlarıdır" diyerek sorumluluğun hükümette olduğunu söylemiştir⁶⁵.

11 Mart'ta yayınlanan gazetesinin manşetinde "Eskişehir'de Seylâp Bölgesi Bataklık Oldu" verilirken devamında "Şikayet çoktu ama halkın Cumhurbaşkanı ile temasına imkan verilmedi" denilerek özellikle bayındırlık bakanının hakikati gizlediğini ancak Demokrat Partililerin tüm çıplaklığı ile gerçekleri Cumhurbaşkanına aktardıklarını dile getirirken DP'liler aralarından yalnızca iki temsilci seçerek Cumhurbaşkanının huzurundaki toplantıya katılırken CHP tüm kadroları ile toplantıya katılarak aslında kendileri politika yapmışlardır, denilmiştir⁶⁶.

Aynı gün Muhip Dıranas'ın "Sel Felaketleri" başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Dıranas, her bahar gelişinde sel felaketi haberlerine alışık hale geldiği, bu olayları tabiat afetleri olarak nitelendiren iktidarın bu olaylardan sorumlu olduğunun artık söylenmesi gerekmektedir demiştir. Bundan evvel Çukurova, Amasya ve Adapazarı bugün ise Eskişehir'de yaşanan felaketler sonrası Bakanlar Kurulu toplamak ya da gazetelerle olayları örtbas etmenin halk tarafından anlaşıldığını, artık bunu iktidarın anlaması gerekmektedir. Sel felaketleri önceden tahmin edilebilen ve önlem alınabilen felaketler olup binlerce yıldır insanların bunları bilmekte olduğu, ancak biz de sadece kağıt üzerinde kalan projeler ile bu felaketler önlenmeye çalışılmaktadır dedikten sonra "Sayın Devlet Başkanının, büyük felaketin ertesi günü, işini gücünü lütfen bırakıp, üç saat için, Eskişehir'e gitmesi, belki orada biçare vaadzedelerin yüzlerine bir acı tebessüm, ruhlarına, ne de olsa, bir teselli ve dudaklarına belki bir "Sağol" sesi vermiştir; ama bu, yıllardan beri arap saçına döndürülmüş, iktidarın iktidar oyunlarına kurban edilmiş; barajları, bendleri, yatakları sadece lafta bırakılmış bugünkü Porsuk faciasının ve gelecek Porsuk facialarının asla devası değildir" diyerek yazısına son vermiştir⁶⁷.

Gazetede 12 Mart tarihinde Adviye Fenik tarafından "Eskişehir Faciası Tabii Değildir!" adıyla bir makale kaleme alınmıştır. Yazıda Eskişehir'de yaşanan felaket sonrası 5 bin civarında evin harap olduğunu 40 bin kişinin evsiz yurtsuz kaldığından söz ederek başlamıştır. Geçmişten günümüze insanlar tabii felaketleri engellemek için çeşitli önlemler almışlardır. Sel felaketleri için barajlar ve bentler inşa etmiş ve böylece suların taşması engellenirken susuz kalan topraklarının da sulanması sağlanmıştır. "Halbuki dünya nimetlerinin en azizi olan su, maalesef bizde hâlâ felaket mevzuu halindedir. Kur'an'daki hayat su ile başlar sözü memleketimizin birçok bölgelerinde tersine işlemekte ve hayat su ile nihayet bulmaktadır! Çünkü hâlâ bu sulama ve su işleri politikasını esaslı bir surette tanzim ettiğimiz yoktur." dedikten sonra memleketimizin birçok yerinde sel felaketi yaşanmakta ve memleketimiz milyonlarca lira zarara uğramaktadır. Bu felaketlerin engellenmesi için su projeleri yapılıyor, ancak bu projeler sadece kağıtlarda kalıyor. Bunlar yürürlüğe konulmadığı için kuraklık ve sel felaketleri yaşamaya devam

⁶⁴ Eskişehirliyle İnönü Arasında Münakaşa, Zafer, 9 Mart 1950 Cuma, s. 1,6.

⁶⁵ Kim Mesul, Zafer, 9 Mart 1950 Cuma, s. 1,6.

⁶⁶ Eskişehir'de Seylâp Bölgesi Bataklık Oldu, Zafer, 11 Mart 1950 Cumartesi s. 1, 6.

⁶⁷ Muhip Dıranas, Sel Felaketleri, Zafer, 11 Mart 1950 Cumartesi s. 1, 6.

edeceğimizi son felakette göstermiştir. Porsuk Barajı bittikten sonra Nihat Erim tarafından Mecliste artık Eskişehir’de sel felaketi yaşanmayacağını söylemesi üzerine Kemal Zeytinoğlu, bu barajın yeterli olmayacağını diğer derelerinde taşma tehlikesinin olduğunu söyleyince Zeytinoğlu Mecliste siyaset yapmakla suçlanmıştı. Felaket kimin siyaset yaptığı, ortaya çıkmıştır. Sözlerine “*Eskişehir’in uğradığı son seylâp, hiç şüphe yok ki bilgisizliğin ve ihmalin acı bir neticesidir; çünkü hem Porsuk barajına yatırılan milyonlarca lira bir işe yaramamış, hem de koskoca bir şehir sular altında kalmıştır. Bu bakımdan zarar bir değil, birkaç mislidir. Bunun hesabını eğer mesullerinden sormazsak, bu çamura ve sele atılan milyonlar içinde, milyonda bir hakkı olan saç bitmedik yetimlerin dahi ahı üstümüzde kalır*” diyerek son vermiştir⁶⁸.

Aynı gün Hikmet Yazıcıoğlu’nun kaleme aldığı “*Ya Hafız!*” başlıklı yazıda Eskişehir sel felaketi sonrası söylenen sözler Erzincan, Karabük depremleri, Amasya ve Adana sel baskınları sonrası da çeşitli kişiler tarafından dile getirildiği, bu felaketler için aynı cümleler kurmaktan başka bir şey yapılmamıştır, dedikten sonra Erzincan felaketi için söylenen yaldızlı sözler hala hatırlarda olup burası için toplanan yardımlar sahiplerine ulaştırılmamış, toplanan yardımların açık artırma ile satıldığı, Erzincan için Romanya’dan gönderilen ağaçlar Saraçoğlu Mahallesinde kullanıldığını, depremzedeler için 600 kadar ev yapılmış olup onlarda başkalarının arazisine yapıldığı için içerisinden çıkılmaz hukuki meselelere dönmüş ve birçok vatandaşa tapuları teslim edilememiştir. Erzincan örneği Eskişehir’de de devam edecek olup bir yılda bir çivi bile çakılmayacaktır. “*Eskişehir vatandaşlarıma ben den bir nasihat; laflara, vâidlere kapılmasınlar, ellerindeki avuçlarındakini vererek birer sandal tedarik etsinler, nasılsa gelecek sene Sarısu deresi yine kendilerini ziyarete gelecektir*” diyerek yazısına son vermiştir⁶⁹.

Zafer gazetesi Celal Bayar’ın Eskişehir’e gelişini “*Başkan Celal Bayar Eskişehir’de*” başlığı ile verirken, Celal Bayar’ın “*felaket, işittiklerimizden daha feci ve anlatılanlardan çok daha büyüktür*” ve “*Eskişehir’de başlanmış olan iş, iyi düşünülmüş ve bir plana bağlanmış olsa idi, böyle bir felakete maruz kalmazdık*” sözlerini manşetlerine taşımıştır. Yazının devamında Celal Bayar, Eskişehir’de incelemelerde bulduktan sonra burada vermiş olduğu demeçlerden bahsedilmiştir⁷⁰.

Eskişehir’de yaşanan sel felaketi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Demokrat Partili Eskişehir Milletvekilleri Abidin Potuoğlu, Kemal Zeytinoğlu ve Hasan Polatkan tarafından meclis gündeminden çıkarılarak ülke gündemine getirilmiştir. DP’liler Meclis’te CHP’nin uzun yıllardır takip ettiği su politikasının bu gibi felaketlere neden olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Bu felaket görüldüğü üzere Meclis dışına çıkararak gazetelerde geniş yer bulmaya başlamıştır. DP’nin yayın organı Zafer gazetesi DP Eskişehir Milletvekilleri ile birlikte hareket ederek hükümetin Eskişehir’de yaşanan sel felaketinin sorumlusu olduğunu manşetlerine taşıyıp halkı, uzun yıllardır iktidarda olan CHP’ye karşı muhalefetin saflarına yönlendirmeye çalışmışlardır. Millet Partisinin yayın organı olan Kudret gazetesi de Zafer gazetesi kadar sel felaketine yer vermemişse de sel felaketinin sorumlusunun CHP olduğunu açıkça belirtmiştir.

Son Posta gazetesi de tüm sorumluluğun hükümette olduğunu ileri sürerken felaket sonrasında hükümetin halka yapmış olduğu yardımları yeterli bulmayarak yerel yöneticileri ve yer yerde merkezi yöneticileri suçlayıcı haberler yayınlamışlardır.

Hükümetin yayın organı olan Ulus gazetesi ise Zafer ve Kudret gazetelerinde yer alan sel felaketi hakkındaki haberlerinin abartıldığını ve bu gazetelerin halka yalan haber vererek halkı iktidara karşı kışkırttıkları söylemiştir. Ulus’ta kaleme alınan sel felaketi hakkındaki haber ve makalelerde, Eskişehir’deki gibi felaketlerin tabiatın kaynaklanan olaylar olduğu ve hükümetin üzerine düşen görevi fazlasıyla yaptığını öne sürmüştür.

Olaya tarafsız bakan gazeteler ise sel felaketinin sorumlusu olarak hükümeti gösterirken daha çok sorumluluğunun bölge belediyesi ve halkında olduğunu ileri sürmüşlerdir. Vakit gazetesinde yerel yöneticilerin sel yatağını imara açarak bu felakete adeta davetiye çıkardıklarını, bölge halkının da suya dayanıklı malzeme kullanmayarak felaketin büyümesine sebep olduklarına dair makaleler kaleme almışlardır.

4. SONUÇ

Demokratik ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak basın gelmektedir. Basının dördüncü kuvvet olabilmesi için mutlaka bağımsız olması gerekmektedir. Türk basını, köklü bir geçmişe sahip

⁶⁸ Advie Fenik, *Eskişehir Faciası Tabii Değildir! Zafer*, 12 Mart 1950 Pazar s. 1, 5.

⁶⁹ Hikmet Yazıcıoğlu, *Ya Hafız! Zafer*, 12 Mart 1950 Pazar s. 2.

⁷⁰ Gazete Celal Bayar’ın sözlerini şu şekilde vatandaşlara aktarmıştır; Su politikası iki türlü olduğu, biri sudan gelecek zararları engellemek diğeri ise sudan istifade etmektir, fakat hükümetin su politikasının yanlış olduğunu, sulardan gelecek zararları engellemek için yüz milyonlarca ödenek ayrıldığını, bu paraların geliş güzel dağıtılarak küçük küçük tesislere harcadığını, bu sebeple dişe dokunur bir yatırım yapılmadığını ve sonucunda da Eskişehir’de olduğu gibi felaketlerin yaşandığını, bu konuda politika yapıyorsunuz eleştirisine karşıda bizim görevimiz gerçekleri zamanında görüp söylemektir bu vazifeden kaçamayız, demiştir. *Başkan Celal Bayar Eskişehir’de, Zafer*, 17 Mart 1950 Cuma s. 1, 6.

olmasına rağmen Türk demokrasisinin gelişimini tamamlamaya başladığı, çok partili yaşama geçiş dönemine kadar tam olarak bağımsızlığını sağlayamamış dolayısıyla da dördüncü kuvvet olamamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte demokrasi rejimi tüm dünyada bir yönetim şekli olarak yaygınlaşmaya başlamış ve Türkiye'de de Atatürk döneminde mümkün olmayan çok partili yaşama geçiş aynı döneme denk gelmiştir. Yeni partilerin kurulmasıyla birlikte Türk demokrasisi çok sesli hale gelirken, basında da farklı sesler çıkmaya başlamış, ülkede yaşanan olayların tek elden değerlendirilmesi son bularak basında hükümetin politikaları eleştirilmeye ve manşetlere taşınmaya başlamıştır.

Demokrat Parti ve Millet Partisi, iktidarın basın gücünü nasıl kullandığını ve kamuoyunu kendi lehlerine nasıl yönlendirdiğini fark ederek kendilerine bağlı bir basın oluşturmuş, mecliste yaptıkları muhalefeti basın yoluyla da sürdürmüşlerdir. Bu muhalefet halk üzerinde de etkili olmaya başlamış iktidarın kamuoyundaki gücü azalırken muhalefet güçlenmiştir. Muhalefetin bu gücünün artmasında aydınların uzun süren tek parti iktidarına karşı olmaları da etkili olmuştur. Her ne kadar II. Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasındaki Cumhuriyet Halk Partisi'nin politikalarından halk rahatsız olmuş ve iktidarın değişmesini istese de muhalif basının yayınları kamuoyunda yer bularak iktidarın değişmesinde oldukça etkin bir rol izlemiştir.

Uzun yıllar ülkede tek güç olan Cumhuriyet Halk Partisi, muhalif partilerin meclis içinde soru önergeleri, genel görüşmelerle kendisini denetlemeye çalışması ve yine muhaliflerin meclis dışında da kendilerine ait basını kullanarak hükümeti denetlenmesine ve eleştirilmesine sert tepkiler göstermiştir. İktidar, meclis kürsüsünden kendisini savunmaya çalışırken, kendine bağlı basınla da muhalefete ait basını susturmaya çalışmış ancak değişimi arzu eden vatandaşlara karşı direnemeyerek seçimi kaybetmiş ve muhalefet partisi olmuştur. Çalışmanın sonunda Türk basının çok sesli hale geldiği gözlemlenirken iktidarı bile değiştirebileceği görünmektedir.

EKLER



Ulus Gazetesi, 17 Mart 1950 Cuma s. 1.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

1. BOA, BEO. 3037/227744 (5 Rebiülevvel 1325/18 Nisan 1907)
2. BOA, DHEUM.MTK. 41/21 (3 Ramazan1332/26 Temmuz 1914)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

3. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-10-0-0/ Muamelât Genel Müdürlüğü, Kutu: 117, Gömlek: 820, Sıra: 9, Dosya Ek: 99A.
4. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-10-0-0/ Muamelât Genel Müdürlüğü, Kutu: 118, Gömlek: 834, Sıra: 1, Dosya Ek: 99A.

5. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-18-1-2/ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1928-), Kutu: 100, Gömlek: 111, Sıra: 8, Dosya Ek: 164-57.
6. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 490-1-0-0/ Cumhuriyet Halk Partisi, Kutu: 1583, Gömlek: 456, Sıra: 1, Dosya Ek: 13. Büro.
7. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-18-1-2/ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1928-), Kutu: 120, Gömlek: 72, Sıra: 4, Dosya Ek: 18-9.
8. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 30-18-1-2/ Kararlar Dairesi Başkanlığı (1928-), Kutu: 120, Gömlek: 72, Sıra: 9, Dosya Ek: 76-325.

TBMM Tutanakları

9. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Altmış Birinci Birleşim, 08.03.1950.
10. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Yetmişinci Birleşim, 22.03.1950.
11. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Altmış Dördüncü Birleşim, 14.03.1950
12. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 25, Toplantı: 4, Yetmiş Birinci Birleşim, 23.03.1950.

Kitap, Tez ve Makaleler

13. Çelebi, Onur. Türkiye’de Demokrasinin Sancılı Doğumu: 1946 Seçimleri”, Turkish Studies, Cilt: 10, Sayı: 1, 2015, s. 251-272.
14. Tokmakçıoğlu, Erdoğan. *Türk Basın Tarihi*, Ankara: İsim Yayınları, 2011.
15. Gönüllü, Ali Rıza. "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Meydana Gelen Sel Baskınları (1857-1913)", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2010, s. 351-373.
16. Emre-Kaya, Ayşe Elif, "Cumhuriyet Gazetesi'nin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt: 39, S 1, 2010, s.75-91.
17. Kılınççeker, Özlem. Gök, Selahattin. "Kızılay Arşiv Belgelerinde Türk Ordusuna Bazı Anadolu İllerinden Yapılan 'Kışlık Giysi Yardımları' (1940-1943)", Güneyde Bir Tarih Sevdalısı: Dr. Süleyman Hatipoğlu Armağanı, Editörler: Doç. Dr. Mikail Kolutek-Dr. Öğr. Üyesi Tekin İdem, Gazi Kitabevi, 2022.
18. Kılınççeker, Özlem. Gök, Selahattin. "Doğu Ve Güneydoğu Anadolu İllerinden Türk Ordusuna Yapılan Yardımlarda Türk Kızılayı'nın Rolü (1940-1943)" Mecmua, (11) 2020, 274-294.
19. Kocabaş, Süleyman. *Basının Hükümetler Yıkma ve Kurmada Sendromları ve Türkiye'de Demokrasi Buhranı 4*, İstanbul: Yeni Zamanlar, 2016.
20. Kavaklı, Nuran. *Bir Gazetenin Tarihi: Akşam*, İstanbul: YKY, 2005.
21. Özcan, Esin. "Sel Olayı ve Türkiye", Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, 2006, 35-50.
22. Tekmen, Fethiye, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Demokrat Parti ve Kudret Gazetesi (1946-1952)*, Yüksek Lisan Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2019.
23. Topuz, Hıfzı. *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973.
24. Topuz, Hıfzı. *Türk Basın Tarihi II. Mahmut'tan Holdinglere*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.
25. Zafer Gazetesi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/zafer-gazetesi/?pdf=5547>

Gazeteler

26. Başkan Celal Bayar Eskişehir’de, Zafer, 17 Mart 1950 Cuma.
27. Bayındırlık Bakanının Meclisteki ifadesine rağmen Eskişehir felaketzedeleri aç, Zafer, 9 Mart 1950 Perşembe.
28. Belediye Erkanı Ziyafetle Meşgul Son Posta, 7 Mart 1950 Salı.
29. Bir Saygısızlık ve Hafiflik Örneği, Ulus, 11 Mart 1950 Cumartesi.
30. Eskişehir Belediyesi adeta mefluç bir halde. On binlerce vatandaş mukadderatı baş başa terk edilmiş, soğukta aç ve susuz bekliyor, Zafer, 8 Mart 1950 Çarşamba.
31. Eskişehir bir kıyamet gününü yaşıyor, bine yakın ev yıkıldı, on binlerce insan açıkta, Zafer, 7 Mart 1950 Salı.

- 32.Eskişehir Dün Büyük Sel Felaketine Uğradı, *Cumhuriyet*, 6 Mart 1950 Pazartesi.
- 33.Eskişehir’de Seylâp Bölgesi Bataklık Oldu, *Zafer*, 11 Mart 1950 Cumartesi.
- 34.Eskişehir’deki Sel Afeti, *Cumhuriyet*, 10 Mart 1950 Cuma.
- 35.Eskişehirliyle İnönü arasında münakaşa, *Zafer*, 9 Mart 1950 Cuma.
- 36.Hikmet Yazıcıoğlu *Kimi Aldatıyoruz?* *Zafer*, 9 Mart 1950 Perşembe.
- 37.*Kim Mesul*, *Zafer*, 9 Mart 1950 Cuma.
- 38.Su Politikası Plana Bağlansaydı Bu Felakete Maruz Kalmazdık, *Son Posta*, 17 Mart 1950 Cuma.
- 39.Sular Mahallelerden Çekilmeye Başladı, *Akşam*, 6 Mart 1950 Pazartesi.
- 40.*Teşkilatsızlık Eskişehir Felâketzedelerinin Vaziyetini Facia Haline Getiriyor* *Son Posta*, 8 Mart 1950 Çarşamba.
- 41.*Zafer Gazetesinin Politika Oyunu* *Ulus*, 8 Mart 1950 Çarşamba.

Gazete Makaleleri

1. Talu,ERCÜMEND E. *Eskişehir Faciasının Düşündürdükleri*, *Son Posta*, 10 Mart 1950 Cuma.
2. Emeç, Selim Ragıp. *Eskişehir Felâketinin Mesuliyeti!* *Son Posta*, 18 Mart 1950 Cumartesi.
3. Menteşoğlu, Feridun Osman. *Düştüğümüz Yerden ve Daha Kuvvetli Kalkacağız*, *Ulus*, 11 Mart 1950 Cumartesi.
4. Us, Asım. *Eskişehir Felaketinde Bir Mesuliyet Var mıdır?* *Vakit*, 11 Mart Cumartesi.
5. Us, Asım. *Şehir ve Kasabaların İmar Planları*, *Vakit*, 17 Mart Cuma.
6. Evren, Turgut. *Afet olan Nimet, Kudret*, 9 Mart 1950 Perşembe.
7. Ardıçoğlu, Nurettin. “*Bade’i-Harabı Basra Kudret*, 10 Mart 1950 Cuma.
8. Gençosman, Kemal Zeki. *Eskişehir İntibaları*, *Ulus*, 10 Mart 1950 Cuma.
9. Gençosman, Kemal Zeki. *Particilik Bu mu?* *Ulus*, 11 Mart 1950 Cumartesi.
- 10.Gençosman, Kemal Zeki. *Nihayet Anladılar Mı*, *Ulus*, 20 Mart 1950 Pazartesi.
- 11.Dıranas, Muhip. *Sel Felaketleri*, *Zafer*, 11 Mart 1950 Cumartesi.
- 12.Abadan, Yavuz. *Bir Felaketin İstismarı* *Ulus*, 12 Mart 1950 Pazar.
- 13.Abadan, Yavuz. *Sel Felaketinden Çıkan Dersler* *Ulus*, 14 Mart 1950 Salı.
- 14.Yazıcıoğlu, Hikmet. *Ya Hafız!* *Zafer*, 12 Mart 1950 Pazar.
- 15.Fenik, Adviye. *Eskişehir Faciası Tabii Değildir!* *Zafer*, 12 Mart 1950 Pazar.
- 16.Gezgin, Hakkı Süha. *Ne vakit uyanacağız?* *Vakit*, 8 Mart Çarşamba.